

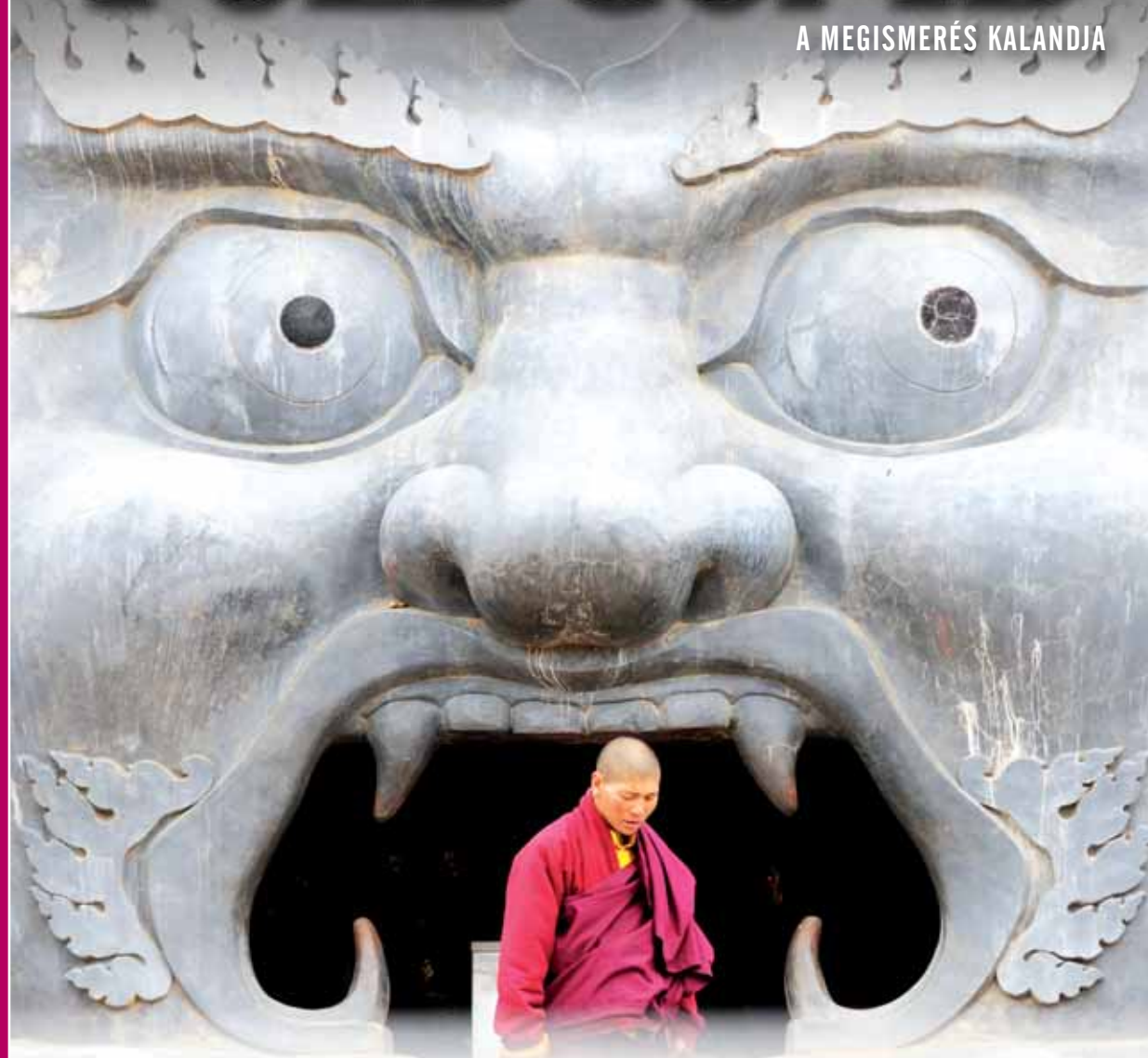
2016. NOVEMBER

WWW.AFOLDGOMB.HU

A FÖLDGÖMB

ALAPÍTVÁ: 1929

A MEGISMERÉS KALANDJA

LARUNG GAR TÖRÉKENY BUDDHIZMUS

FERÖER, FUTBALL: TÖRPÉBŐL ÓRIÁSOK? – KOBOLD-VÖLGY –
EXODUS – MESÉL AZ ERDŐ – ÚTBA SŰRÍTETT TÖRTÉNELEM

nka
Nemzeti Kulturális Alap

A Magyar Földrajzi Társaság folyóirata

9 771215 869003 16011

940 Ft • 14 LEJ • 3 € • ELŐFIZETŐKNEK: 750 Ft

A természet a mentsváram.
Ott kikapcsolódhatok.

TERMÉSZET NÉLKÜL NEM LÉTEZÜNK

Thomas Nyman, termék fejlesztő, Fjällräven Iroda,
Stockholm, kedvence a rajta lévő *High Coast Padded Jacket*

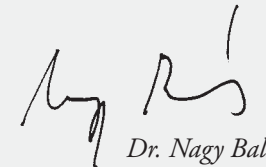
**FJÄLL
RAVEN**

Hidegtelelés

EGYRE HAMARABB SÖTÉTEDIK, EGYRE BIZARRABBUL TEKEREDIK az a ködbe burkolózott, göcsörtös fa az út túloldalán... A kontúrok sem élesek, és ha valamit nem látunk elég tisztán, az információhiányt saját képzeletünkkel kezdjük el kitölteni. Kiegészítjük, pótoljuk a látvány ismeretlen részét. Különös alakzatok elevenedhetnek meg a novembri, csípős homályban.

Az időjárási népi hiedelmek és megfigyelések világa is jócskán teltekezik e nem épp éltető, átmeneti, zord hangulatú időszakból. Új rovatunk, a Légtér a régi bölcsességek valóságtartalmát vizsgálja hónapról hónapra. És hogy élesen lássunk, megvilágítjuk a sivatagi homokkőlények képződésének körülményeit, a kobold-lét különlegességeit. A kanyargó erdei ösvényeken a feledéstől megóvott történelmi utak futását követjük. A pontosabb kép érdekében megnézzük, mivégre futballoznak tömegek a feröeri fűvön, és a felhők fölé is felmegyünk: egészen egy népes és veszélyeztetett, Tibet-peremi buddhista központig. A modern kori népvándorlással tartva pedig a megértést hangsúlyozzuk...

Dr. Nagy Balázs
főszerkesztő

FOTÓ: NAGY BALÁZS

Pulitzer-émlékdíj (2008)

Gárdi Balázs szerzőnk, lapunkban
 megjelent anyagai elismeréseként

Szociográfia-különdíj (2012)

Társadalmi témájú riportjaink,
 képsorozataink elismeréseként

Minden jog fenntartva! A magazinban megjelent képeket, ábrákat és szövegeket a kiadó engedélye nélkül tilos közzétenni, reprodukálni, számítástechnikai rendszerben tárolni és továbbadni! Meg nem rendelt fényképeket és kéziratokat nem őrzünk meg és nem küldünk vissza. A lapban megjelent hirdetések tartalmáért a kiadó nem vállal felelősséget.

„Ésszel járom be a Földet!”

Vámbéry Ármin

Címlapkép: Langmahr György
 TÚLVILÁGI KAPU – SZERZETES LÉP BE A TEMETŐ
 BEJÁRATÁT JELKÉPEZŐ KEGYELETI HELYRE,
 KOPONYÁK EZREI KÖZÉ

⊕ **PILLANTÁS AZ ÉGRE**

Franciscs László–Sánta Gábor: ELEFÁNTORMÁNY
 ANANÁSSZAL – CSILLAGKELETKEZÉS
 LÁNCREAKCIÓBAN 4

⊕ **FLÓRA ÉS FAUNA**

Jakab Gusztáv: LILIPUTI ERDŐK 8

⊕ **FÖLD ÉS ÉG**

Ladányi Tamás: NAGY SZIVÁRVÁNYKARIKA 10

⊕ **LÉGTÉR**

Rácsi András: NOVEMBER 25. 12

⊕ **VAN KÉPÜNK!**

Kerekes István: JÁTSZÓTÉR A „BALKÁNON” 14

⊕ **WWF: AZ EMBERTŐL TERHELT BOLYGÓ** 18

⊕ **TÉR-FIGYELŐ**

Devecseri Anikó:
 ELKERÜLŐUTAK – ELKERÜLT BALESETEK?
 A TÚLOLDALRA SZÜLETNI KELL 21

⊕ **IDŐUTAZÁS**

Egon Hierzegger: HAZA, TAUPLITZBA 24

⊕ *Langmahr György:*

LARUNG GAR – TÖRÉKENY BUDDHIZMUS
3000 MÉTER FÖLÖTT 26

⊕ *Fekete István:*

TÖRPÉBŐL ÓRIÁSOK? FERÖER – FUTBALL 42

⊕ *Hölvényi Kristóf:*

EXODUS 56

⊕ *Szigeti-Böröcz Ferenc:*

MESÉL AZ ERDŐ – ÚTBA SŰRÍTETT
TÖRTÉNELEM 74

⊕ *Karancsi Zoltán:*

KOBOLD-VÖLGY – MENETELŐ,
MEGKÖVESEDETT HADSEREG 86

Larung Gar

A globalizáció a világ legeldugottabb területein is jelen van valamilyen formában, az eltűnő kultúrák száma egyre nő. A folyamatot tovább erősítheti a központosított homogénizálótévékenység, mely sokakat kényszerít a hagyományos életvitel feladására. Számos példát látunk szerte Ázsiában és Afrikában is nomád közösségek letelepítésére, anyanyelvük használatának korlátozására vagy épp a vallásgyakorlás tiltására. Larung Gar kivétel. Volt...

26

Törpéből óriások?

Ha az ember e parányi, mesebéli tájra emlékeztető szigetcsoporton jár, két dolog biztosan szemet szúr: a hegyekben gondtalanul legelésző juhok látványa, valamint a gyakran hideggel-széllel dacoló, éjjel-nappal sportoló embertömeg. A külvilág számára elsősorban a könyörtelen cervadászatáról és szélsőséges időjárásáról ismert helyszínen különösen a futball örvend hatalmas népszerűségnek...

42

Exodus

Kamerájával a szerző – mint oly sok hazai fotós – a forró helyszínekre indult. Egy külföldi menekültsegítő szervezet megbízásából nemcsak itthon, hanem a görögországi Idomeniben, Szerbiában, Ausztriában és Jordániában is dolgozott. A bicскеi menekülttáborba egyedüli fotósként engedték be. Sokakkal ellentétben nem az események középpontjába akarta vetni magát, hanem külső szemlélőként, távolságot tartva készített képeket

56

Mesél az erdő

A Két-bükkfa-nyereg felett, az avarban fekvő próbálom lefényképezni a Római úton található egyik követ, amelybe fél-reérhetetlenül vályút mélyítettek az évszázadok során a szekerek. Szívdobbantó érzés: mintha magával a történelemmel találkozónék az erdő közepén! Lelkesedésemet szemmel láthatólag nem is érti pár terepfutó, akiknek valószínűleg én magam is csak egy pluszakadály vagyok...

74

Kobold-völgy

A Colorado-fennsík formavilága bővelkedik különleges alakú, meglepő alakzatokban. A helyiek nevéen hoodoo-k a szerkezeti mozgások, valamint a víz- és szélérózió szülöttei. A talapzaton egyensúlyozó, közepén elvékonyodó „nyakból”, tetejükön lekerekített „kalapból” álló képződményeket gombasziklakként is emlegetik, s az emberi fantáziának köszönhetően kapták a „goblin”, vagyis – a germán mondakörből átvett – „kobold” nevet

86

ELEFÁNTORMÁNY ANANÁSSZAL CSILLAGKELETKEZÉS LÁNCREAKCIÓBAN

Különös kozmikusköd-alakzatot kaphatunk távcsővégre a Cepheusz csillagkép irányában, az őszi Tejút fejünk fölé magasodó szakaszán. Igazi fotóscemege az égbolt e részlete, hisz – bár távcsőbe tekintve csupán a terület fényesebb csillagait vehetjük észre – az asztrofotográfia eszközével könnyedén feltárul a csillagközi anyag összetett szerkezete

Mit látunk?

A 25 cm tükrőrtmérőljű amatőrcsillagász-asztrógráf látómezejében vörös háttér előtt tündöklő csillaghalmazt és egyértelműen rá mutató hosszúkás, fényesebb és sötétebb gumókból felépülő, elefántormányra emlékeztető csillagközi anyagelrendeződést, ködösséget láthatunk. A ködösség legfeltűnőbb, a csillaghalmazhoz legközelebb eső csomójában sárga fénylést figyelhetünk meg, melynek közepében két, nagyon apró, szintén sárga csillag lapul. A csomó – ami jobban szemügyre véve egy gyűrű – a kozmikus közelmúltban éppen e két csillag szülőhelye volt! A fiatal Nap-típusú égitestek saját csillagszelei alakították ki a szerencsénkre felénk irányuló üreget, saját sugárzásuk kelti az üreg, vagyis az ananászszeletre emlékeztető gyűrű sárga fénylését. A gyűrű sűrű, átláthatatlan gáz- és portömegében további fiatal csillagok, csillagkezdemények lapulnak, melyek életkora nem haladja meg a kozmikus értelemben véve igen fiatalnak számító 100 ezer évet.

A felvételen tehát a „kozmosz” jelent láthatjuk, a Napunkhoz hasonlatos csillagok keletkezését. Utazunk azonban vissza az időben, és derítsük fel, milyen folyamatok vezettek el e csillagbölcső kialakulásáig! Először is vizsgáljuk meg a fényes halmaz és az elefántormány-alakzat közötti összefüggést!

Miből lesz az elefántormány?

A sziporkázó halmazt nagy tömegű csillagok alkotják, melyek forróbbak, több energiát és részecskeáramot (csillagszelet) bocsátanak ki, mint Nap-típusú társaik. Működésükkel vörös fénylésre készítik és felforrósítják a környező csillagközi anyagot, ami kifelé sodródik a hőtágulás, illetve a heves csillagszél miatt. Ritka és forró buborék jön létre, melynek külső héja – a korábbi szülő csillagköd anyaga – összetömrödik és vörös fényben dereng. Egyes helyeken az átlagosnál még sűrűbb csomók azonban jobban ellenállnak a központi csillaghalmaz erodáló hatásainak, és jellegzetes elnyúlt alakzatot, üstökösszerű globulát, népszerű nevén elefántormányt hoznak létre. Ezek – nagyobb ellenállásuknak köszönhetően – a központi halmaz felé mutatnak. A csomókban idővel kialakul a csillagok keletkezéséhez szükséges nyomás és hőmérséklet, így azokban – ahogy a kép is mutatja – beindul a Nap-típusú csillagok keletkezése.

Nem melléleg a központi csillaghalmaz sem a semmiből született! 7 millió évvel ezelőtt a ma vörösülő ködösséget alkotó, óriási tömegű molekulafelhő hideg volt, stabil és sötét. Ilyen állapotban a kozmikus felhők rendkívül hosszú ideig létezhetnek, hiszen piciny belső nyomásuk ellen tud tartani a felhő saját gravitációs mezejének. Drasztikus külső hatásra azonban a belső stabilitás megbontható, és ekkor a felhő

TOBLER ZOLTÁN felvételén, melyet 25 cm tükrőrtmérőljű asztrógráfiával Ágasvárról, a Mátrából készített, a fényes HD 206267 csillag és társai láthatóak, melyek sugárzása a tőlük balra elhelyezkedő gáz és por alakzat kialakulásáért is felelős (előző oldalpár)

tömegvonzása felülkerekedik a benne található részecskék által kifejtett nyomáson, s a felhő elkerülhetetlenül összeomlik. Az évtízezredek át tartó összeomlás során kialakuló forró, sűrű felhőmagokban nagy tömegű csillagok heves keletkezése ment végbe, ami a képen látható fényes halmaz megszületéséhez vezetett. A szülőfelhő összeomlását kiváltó hatás pedig egy még korábbi, kiterjedt, ma már nehezen felderíthető ősi csillagtársulás óriáscsillagainak szupernóvaként történő felrobbanásai voltak. A 15 millió évvel ezelőtt beindult folyamat hatalmas, 400 fényév átmérőjű körben rakott rendet a csillagközi anyag háza táján, miközben hasonló méretű csillagközi anyagban ritka kozmikus buborék alakult ki, peremén az elkövetkezendő csillagkeletkezési régiókkal, köztük a mi halmazunk szülőfelhőjével is.

Összeomlás, láncreakció

De hogyan született meg a csillagóriásokból álló, csillagkeletkezést kiváltó, kezdeti őstársulás? Bár nem tudunk róla sokat, de biztos, hogy csillagközi felhőben jött létre, viszont kérdés, hogy mi vezetett a kezdeti ősfelhő összeomlásához? Mai tudásunk szerint vagy egy, a múlt láthatatlanságába burkolózó, még korábbi csillagontó folyamat, vagy személyesen a galaxisunk, a Tejútrendszer. A hideg és stabil csillagközi felhők közel egyenletesen oszlanak el a galaxis korongja mentén, és a csillagokhoz hasonlóan lassan körbejárják a galaxis középpontja körül. Igen ám, de a Tejút – spirálgalaxis lévén – óriási karokkal rendelkezik, melyek mozgása eltér a keringő égitestekétől, így előfordul, hogy amikor egy spirálkar a környezeténél nagyobb tömegével átsöpör a galaktikus felhőkön, azokban megindulhat a gravitációs összeomlás. Évmilliókon át tartó láncreakciót hoz létre, melyben a fiatal, nagy tömegű csillagok – így vagy úgy – újabb és újabb felhőket készítenek összeomlásra. Ezekben a felhőkben jön világra a galaxis csillagainak új generációja.

A Tejútban e folyamat ma is zajlik, és várhatóan sok száz millió éven át tart még, amíg jelentősen meg nem csappan a spirálkarok útjába kerülő kozmikus felhők száma.

FRANCISCS LÁSZLÓ WWW.PTES.HU
SÁNTA GÁBOR WWW.MCSE.HU

JELENTKEZZ AZ OZONE ZÖLD-DÍJRA 2016-BAN IS!

OZONE
ZÖLD
DÍJ

Az OzoneNetwork tévé idén is díjazza azokat a megvalósult zöld ötleteket, innovációkat, melyek hozzájárultak környezetünk, bolygónk megóvásához, jobbá tételéhez. A legkisebb ötlettől a legnagyobb projektig.

pályázhatnak:

magánszemélyek – vállalatok – civil szervezetek – újságírók – általános iskolák – szakkörök

nevezési határidő: 2016.11.06.

A nevezés díjmentes.

további részletek és jelentkezés:
www.ozoneNetwork.hu

 OzoneNetwork
A környezetbarát tévé

LILIPUTI ERDŐK

A fás szárú növények sikerének egyik kulcsa, hogy évről évre szerves anyagot halmoznak fel a szervezetükben, ezért egyre magasabbra nőnek. Így képesek túlnőni és elnyomni a lágy szárú növényeket. Egyes fásszárúak azonban feladták ezt a stratégiát, és egyre kisebbeké váltak az evolúció során. Mind közül legkisebbre a fűzek néhány faja nő. E törpecserjék legnagyobb számban a sarkvidéken és a hegyi tájakon élnek, ahol apró termetükkel kiválóan alkalmazkodtak a szélsőséges éghajlati viszonyokhoz, a metsző szélhez és a tartós hóborításhoz.

A fűnemű fűzt (*Salix herbacea*) a világ egyik legkisebb termetű fás szárú növényének tartják. Szerteágazó föld alatti hajtásaival kiterjedt gyeptet alkot, melyből többnyire csak 1-2 cm magasságba emelkedik a talaj felszíne fölé. Hajtásonként 2-3 kerekded, 6-15 mm hosszú levelet fejleszt. A növény rendkívül lassan nő, és az egyes hajtások életkora is csak 1-5 év. Arktikus-alpesi faj,

**JÉGKORSZAKI
MARADVÁNYFAJ
az európai
magashegységekben
a fűnemű fűz (jobbra lent)**

**ALIG EMELKEDNEK
A TALAJFELSZÍN FÖLÉ
a kakukkfülevelű fűz
hajtásai**

az Alpokban gyakori, a Kárpátokban viszont elterjedése a magasabb vonulatokra korlátozódik. Leggyakrabban kései hófoltok és firnfoltok környékén, köztörmeléken találkozhatunk vele, ahol mohákkal, törpekankalinnal és törpe harangrojtjal társul. Egyes kutatók szerint jelenlegi elterjedését a klíma jelentősen korlátozza, és sohasem fordul elő olyan területeken, ahol a maximális nyári hőmérséklet meghaladja 26 °C-ot. Nála is kisebb a kakukkfülevelű fűz (*Salix serpyllifolia*), melynek levelei mindössze 3-8 mm hosszúak, ezért elsősorban inkább mohának, mintsem fás szárú növénynek gondolnánk. A föld felszínén vagy a sziklákon kúszó hajtásai azonban jelentősen megvastagodhatnak, így egyfajta földszintes bonszainak néz ki.

SZÖVEG ÉS KÉP: JAKAB GUSZTÁV

ÉJJELLÁTÓ HŐKAMERA

Raktárról, magyarországi
3 év GARANCIÁVAL

A
MEGFIGYELÉS
ÚJ DIMENZIÓJA

www.ejjellatok.hu

1125 Budapest Nógrádi út 39.

Tel: (1) 201 0486

NAGY SZIVÁRVÁNY- KARIKA

A légköroptika múltjában kalandozva se szeri, se száma a nap-haló festői leírásának, amelyet említettek már „szokatlanul nagy Nap-udvarként”, „szivárványkarikaként” vagy „teljes Nap-gyűrűként” is. Egy 17. századi feljegyzés szerint „Sarlós Boldogaszony napján reggel 9 órakor a Nap körül szivárványszerű gyűrűt észleltek, amely a Napot messziről övezte”.

A 22 fokos sugarú haló a magas troposzférában képződő

fátyol- és pehelyfelhőkben levő jégkristályok segítségével alakul ki, amelyeken fénytörés játszódik le. A Naphoz kapcsolódó halók viszonylag gyakoriak; az elnevezésük is a napisten görög eredetére, Héliosra utal. Szabályos körként viszont évente legfeljebb csak néhány alkalommal figyelhető meg.

A felvétel a veszprémi mormon gyülekezeti ház felett kialakult halót mutatja, amely idén augusztus 20-án néhány percig látszódott. A kép a kompozíció kedvéért a szabad szemes élménynél némileg kontrasztosabban ábrázolja a jelenséget.

SZÖVEG ÉS KÉP: LADÁNYI TAMÁS

NOVEMBER 25.

**„Ha Katalin locsog, karácsony kopog,
ha Katalin kopog, karácsony locsog”**

Szeretjük a fehér karácsonyt, és az sem közömbös, hogy az év legsötétebb időszakában milyen hőmérsékleti viszonyok várhatóak. Novemberi népi bölcsességünk elsősorban a hőmérsékleti viszonyok ritmikus kilengéséről szól, s nem a csapadék mennyiségéről és halmazállapotáról.

Az Országos Meteorológiai Szolgálat gondozásában létrejött Carpatclim-adatbázisban végzett számítások alapján az ország északi részén majd 70%-ban, de a délebbi területeken is valamivel több mint 60%-ban igazolódik a megfigyelés: a Katalin-nap környéki enyhe időszakot hideg, fagyos karácsonyi periódus követi, és ugyanez fordítva is igaz!

A Kárpát-medencében egyre északabbra haladva mind nagyobb a periodikus hőmérsékleti kilengés (oszilláció) valószínűsége, így feltételezhető, hogy a megfigyelés eredete leginkább Észak-Magyarországra tehető, és onnan terjedt el. Ám az évek nagyobb részében délebbre is működik, tehát ha így történt, nem meglepő, hogy ott is elfogadták. Sajnos azonban a megfigyelésből még nem tudunk pontos előrejelzést adni arra a kérdésre, hogy fehér lesz-e a karácsony, de azt legalább sejthetjük majd, mennyire kell megnyirbálni a családi költségvetést a kifizetendő fűtési számlához az év legsötétebb hónapjában...

SZÖVEG: RÁZSI ANDRÁS

FOTÓ: KÁLLÓ PÉTER

NÉPI BÖLCSESSÉGEK, ŐSI TAPASZTALATOK NYOMÁBAN

A meteorológia speciális helyzetben van a természettudományok között. Ennek fő oka, hogy szakmai következtetései – a többi természettudomány eredményeivel szemben – napi szinten is az érdeklődés középpontjában állnak.

A kiemelt figyelem magyarázata nagyon egyszerű: az időjárás és annak változása senkinek sem közömbös. Hatással van az öltözködésünkre, hangulatunkra, a szabadban végzett legtöbb tevékenységünkre, s felül tud írni egy régóta tervezett programot is...

A mai értelemben vett szinoptikus meteorológia (a természettudomány azon ága, ami az időjárás megfigyelésével és előrejelzésével foglalkozik) újkori, vagy akár úgy is mondhatjuk, legújabb kori tudomány. Az időjárást közel teljes bizonyossággal előrejelezni – a mai modern eszközökkel is – legfőljebb egy hétre lehet (nyilván mindez erősen helyszíntől függő), és a közeljövőben nem is várható különösebb változás ezen a téren.

Mérésekkel, statisztikával senki sem tudja, és persze nem is akarja alátámasztani az évszakok változását, mert ez magától értetődőnek tűnik. Ha rövidülnek a napok, és közben a naptárban is egyre csak haladunk a téli hónapok felé, mindenki tudja, hogy előbb-utóbb hideg is lesz. Nem kell azonban meteorológusnak lenni ahhoz – és még az időjárás-jelentéseket sem kell figyelni –, hogy ha közelít a tél, mindenki készítse elő a melegebb kabátját, vastagabb cipőjét!

Azt pedig, hogy pontosan mikor kell felvenni azt a bizonyos nagykabátot vagy bakancsot, ma már megtudhatjuk az időjárás-jelentésekből. A régi időkben ismeretlenek voltak azok az eszközök, amelyekkel ma az előrejelzések készülnek, és persze a tele-

kommunikáció is hiányzott, de ez nem jelenti azt, hogy az időjárás iránt kisebb lett volna az érdeklődés. Sőt feltételezhető, hogy az időjárás változása még inkább a középpontban volt, mint manapság. Számtalan feljegyzés maradt ránk arról, hogy az egyes napokon, időszakokban tapasztalt légköri jelenségek milyen következményekkel jártak.

Ősi tapasztalás a mi tájékunkon, hogy van egy hideg és egy meleg évszak az év során, ami erősen köthető a Nap éves menetéhez, s közéjük egy-egy átmeneti évszak férkőzik. Az azonban már korántsem volt ennyire egyértelmű, hogy az adott

évszakon belül hogyan alakul az időjárás. Lesz-e elég csapadék, vagy éppen száraz időszak következik? Várhatóak-e kemény fagyok a télen, vagy elég lesz kevesebb tüzelőt felhalmozni? Fontos kérdések voltak ezek, s őseink – egyéb eszköz híján – a tapasztalattal vetették össze a megfigyelt időjárást, így kisebb-nagyobb pontossággal sok következtetést vonhattak le. Az ilyen „szájhagyományoknak” azonban volt egy nagy hátulütője is. Egy megfigyelt jelenséget az adott helyen igaznak tartottak, tényként kezeltek, és az élet szervezésénél figyelembe is vettek. De mi történt, ha az információ „elvándorolt” a megfigyelési helyről? Ha pl. valaki elköltözve „magával vitte” települése több évtizedes vagy akár évszázados megfigyeléseit is, és új otthonában már nem egészen úgy alakultak a légköri folyamatok, mint ahonnan jött? De az is előfordulhatott, hogy voltak olyan évek, amikor az új helyen is működött a tapasztalat, és onnantól kezdve ott is tényként kezelték. Pedig a bevétele jóval kevésbé történt meg, mint ahol azt eredetileg megfigyelték...

Ahhoz, hogy eldönthessük, mely megfigyelések eredhettek a Kárpát-medencéből, meg kell vizsgálnunk, hogyan váltak be ezek hazánk területén!

FOTÓ: KÁLLÓ PÉTER

JÁTSZÓTÉR A „BALKÁNON”

Fantomnegyed a dombtetőn. Érdektelenség. Nehéz sorsok. Nyomor. Hintázó, játszó gyerekek ... ez az Új Város (Orasul Nou).

Kissé cinikusan hangzik a neve, de 30 évvel ezelőtt Nicolae Ceaușescu, a román kommunista pártvezér Aninán építtette fel Románia egyik legnagyobb bányász-munkás negyedét, amelyet Új Városnak neveztek el. Anina (magyarul Stájerlakanina) 200 éven keresztül virágzó bányászváros volt, amely a kommunista rezsim bukása után hanyatlásnak indult: bezártak a bányák, a munkások elhagyták lakóhelyeiket. A hét ember életét követelő 2006-os bányaomlás után Európa második legmélyebb bányájára is lakat került.

SZÖVEG ÉS KÉP: KERÉKES ISTVÁN

FÖLDGÖMB

IX. NEMZETKÖZI KÖZÉPISKOLAI
FÖLDRAJZVERSENY

A Földgömb az Expedíciós Kutatásért Alapítvány és A Földgömb magazin Vámbéry Ármin szavaival – s egyben saját mottójával – immár kilencedik alkalommal hirdeti országos vetélkedőt középiskolások számára.

A versenyre jelentkezhet bármely magyarországi és határon túli középiskola kétfős csapata.

Nevezési díj: 2500 Ft/csapat

- ⊕ A verseny kiemelt témaköre: **DÉL-EURÓPA ÉS TÖRÖKORSZÁG FÖLDRAJZA**
- ⊕ A verseny alapvetően az általános és középiskolai tananyagra, aktuális hírekre és az általános műveltségre épít.
- ⊕ Külön hangsúlyt kapnak a lapunkban megjelent és általunk kijelölt cikkek, írások.

A verseny három fordulóból áll:

- ⊕ Az elődöntőre 2017. február 15-én (szerdán) 14–16 óra között kerül sor.
- ⊕ A középdöntő és a döntő a Bonyhádi Petőfi Sándor Evangélikus Gimnáziumban kerül megrendezésre, 2017. március 17–18-án.

**A nyertesek és felkészítő tanáraik értékes nyereményekkel gazdagodhatnak A Földgömb és az Eupolisz Utazási Iroda jóvoltából.
De üres kézzel senki sem mehet haza a döntőről!**

Fődíj: egy egyhetes utazás az Eupolisz Utazási Iroda jóvoltából!

„Ésszel járom be a Földet!”

Nevezési határidő:

2017. FEBRUÁR 10.

Nevezni lehet a verseny.afoldgomb.hu oldalon, illetve a (06-1) 231-4040 telefonszámon!

A RÉSZLETEKRŐL A FÖLDRAJZVERSENY HONLAPJÁN OLVASHATNAK: verseny.afoldgomb.hu

(A 2000 Ft-os nevezési díjat átutalással vagy csekken kell befizetni legkésőbb 2017. február 10-ig. A versenyen csak a nevezési díjat határidőre befizetők vehetnek részt!)

A 2016. ÉVI VERSENY GYŐZTESEINEK A FELFEDEZŐK NAPJÁN

DR. NAGY BALÁZS GRATULÁLT

A képen a szegedi Radnóti Miklós Kísérleti Gimnázium győztes csapata: Kovács Kristóf, Szajbély Zsigmond és a felkészítő tanárok: Szöllősy László és Szöllősyné Pálfi Melinda

A 2016-os VIII. Földgömb Nemzetközi Középiskolai Földrajzverseny győztesei EGY MONT BLANC–RIVIÉRA-ÚTON vehettek részt

TÁMOGATÓINK SEGÍTSÉGE HOZZÁJÁRULT AHHOZ, HOGY

a 2016. május 21-i **Felfedezők Napja** idén is ingyenes lehessen a látogatóknak, hogy megrendezhettük a **VIII. Földgömb Nemzetközi Középiskolai Földrajzversenyt**, és folytattuk 2016-ban a **Földgömb-Atacama Klímamonitoring Expedíció-sorozatot!**

KÖSZÖNJÜK ÖNZETLEN SEGÍTSÉGÜKET!

A Földgömb az Expedíciós Kutatásért Alapítvány adományozói:

Bronz fokozatú támogatók: Árvay Kriszti (Budapest), Dr. Árvai Csaba (Kecel), Auguszt József (Budapest), Bánhegyi Attila (Budapest), Baranyi Petra (Bátanytereny), Barta József (Budapest), Bergendi Péter (Tatabánya), Dr. Berta Gyula (Kaposvár), Berta Katalin (Veresegyház), Bérczi Balázs Bence (Szigethalom), Besey László (Esztergom), Bogdán Orsolya (Füzesabony), Bordás Nóra (Debrecen), Boros Éva (Budapest), Bódis László (Budapest), Csákány Anna (Győr), Csató Edit (Budapest), Cseke Gyöngyvér (Budapest), dr. Csoó Annamária (Dabas), Csorna Lászlóné (Székesfehérvár), Czajlik András (Budapest), Czajlik Zoltán (Páty), Deákné Adamik Borbála (Székesfehérvár), Demélyné Lehel Zsuzsa (Budapest), Diószegi Kata (Márianosztra), Dombi Anna (Székesfehérvár), Egey Emese (Érd), Fekete István (Kismaros), Földi János (Budapest), Fülöp Ildikó (Budapest), Fülöp Katalin (Bóly), Gál Zsombor (Székesfehérvár), Gárvány Hajnalka (Győr), Georgi Zoltán (Tatabánya), Godó Gábor (Budapest), Gulyás Attila (Budapest), Gulyás István (Budapest), Györfly Ildikó (Dunakeszi), Hadnagy József (Solymár), Hajnal Gábor (Budapest), Haraszti Ákos (Budapest), Heppné Szabó Judit (Debrecen), Hoffer Ádám (Budapest), Horváth Géza (Zeliezovce Zseliz, Szlovákia), Horváth István (Száríreg), Istók Brigitta (Budapest), Iváncsics Pál (Budapest), Karasz Ádám (Hódmezővásárhely), Karikó-Tóthné Puskás Gabriella (Szentés), Kazai Zoltán (Érd), Kecskés István (Komárom), Kepenyés János (Szarvas), Dr. Kis Éva (Budapest), Kiss Attila (Veszprém), Kiss Imre (Budapest), Kolonits László (Budapest), Kocsor Sándor (Debrecen), Kovács Tibor Albin (Pusztaszer), Lajos Zoltán (Veresegyház), Lauf Lászlóné (Budapest), Lázár Angelika (Pomáz), Dr. Lazáry György (Szombathely), Lendvai Edit (Lakitelek), Lengyel József (Szeghalom), Dr. Lizák Beáta (Budapest), Loczka Lajos (Solymár), Luca Lukács (Kraszná), Dr. Lupó Attila (Debrecen), Madár Otília (Madocs), Marosvári Zoltán (Kistarcsa), Májai Csaba (Csíkszereda), Mártha László (Budapest), Mátrai Vanda (Budapest), Megyeri István (Heves), Mészáros Gyula (Akasztó), Móczár Gábor (Budapest), Mohácsi János (Budapest), Molnár Károly (Dabas), Móró Attila (Mezőkövesd), Muladi Tamás (Budapest), Dr. Nagyné dr. Vörös Anikó (Pécs), Nagy Áron (Budapest), Nagy Kálmán (Budapest), Páll Péter Hunor (Budapest), Pálmüller Béla (Székesfehérvár), Pásztor Lajos (Békéscsaba), Petrányi-Széli Rita (Budapest), Plank Attila (Szőlőreg), Rábold Gábor (Szeged), Rác Kristóf (Budapest), Radics József (Veszprém), Ragó Ákos (Tahitótfalu), Ruttkay M. Erzsébet (Budapest), Samu Nagy Cecília (Gödöllő), Schäffer Bálint (Pécs), Schlotter János (Budapest), Sebestyén és Tsa. Bt. (Zákányzék), Siba Henriett (Gödöllő), Sipőcz Zoltán (Veszprém), Skonc Erzsébet (Tököl), Sohár István (Érd), Söptei Szabina (Budapest), Spontex Hollander Kft. (Győrmező), Szabó Julianna (Debrecen), Szabó Julianna (Mikepércs), Dr. Szabó Mátyás (Szolnok), Szabó D. Zoltán (Kolozsvár), Dr. Szabó Zsuzsanna (Baja), Szatmári Ferenc (Budapest), Dr. Szénás Attila (Dunaalmás), Szentpéteri Nóra (Dunakeszi), Szigeti-Böröcz Ferenc (Budapest), Szilágyi Petra (Taktaharkány), Szolnoki Béla (Mosonmagyaróvár), Szukács Judit (Szedres), Dr. Szűcsné Kerti Anita (Debrecen), Szűcs Zoltán (Makó), Taba György (Budapest), Takács Bánfay Mónika (Tárnok), Takács László (Budapest), Tamóczy Mariann (Szentendre), Tóth Tamás (Zsombó), Tompa Richárd (Tiszakarád), Turó Gergely (Csorna), Dr. Vajda Péter (Pápa), Várhelyi Eszter (Barcs), Vass Csaba (Budapest), Vass Gábor (Százhalombatta), Visontainé Balla Ágnes (Szekszárd), Weidlich László (Budapest), Dr. Wimmer Károly (Baja), Dr. Zámbo Gyula (Budapest), Zámbo Ügyvédi Iroda (Budapest)

Ezüst fokozatú támogató: L.P. (Budapest)

Arany fokozatú támogató: Eupolisz Utazási Iroda, Fenix Eastern Europe GmbH,

Amennyiben Ön is támogatni kívánja munkánkat, megteheti ezt Földgömb-előfizetése alkalmával, közvetlenül alapítványunk támogatásával, vagy az SZJA 1% felajánlásával.

Részletek és támogatóinknak nyújtott kedvezmények:

www.expedicio.eu/tamogatoinknak

Támogatóink:

FÖLDGÖMB AZ EXPEDÍCIÓS KUTATÁSÉRT ALAPÍTVÁNY — www.expedicio.eu

AZ EMBERTŐL TERHELT BOLYGÓ

Már elérhető a WWF Élő Bolygó Jelentése (Living Planet Report), ami a legátfogóbb, két évente megjelenő összegzés a Föld egészségi állapotáról, az erőforrásokról, az emberi tevékenységről, éghajlatváltozásról

A természet megújulóképességének mindig is megvolt az a határa, ameddig semlegesíteni tudta az emberi tevékenység előidézte környezetterhelést. Ezt az egyes társadalmak igen csak eltérő módon értelmezték, és különböző módon közelítették meg. Voltak időszakok, amikor szélsőségesen semmibe vettük jelenlétüket – és a következményeit is. A korai ipari társadalmak korában például gyakran kerültek közvetlenül a földre, az élővizekbe vagy a levegőbe a veszélyes hulladékok, súlyosan szennyező anyagok. Az ebből származó, emberi egészséget és élő környezetet roncsoló hatások fokozatosan elérték azt a szintet, ami már az ipari forradalom gazdasági és társadalmi vívmányainak összeomlásával fenyegetett.

Elkerülhetetlenné vált a szennyezőforrások korlátozása, ill. az ásványkincsek, energiahordozók kitermelésének átgon-dolása – és végső soron a káros emberi beavatkozások hatékony szabályozása. A környezetterhelő emberi tevékenység szabályozása a „biztonságos határok” meghatározásán alapult. Nyomon követésétől ma sem tekinthetünk el – sem helyi, sem nagyobb, térségi szinten, hiszen a lokális szennyezés még mindig a helyi környezetet károsítja leginkább.

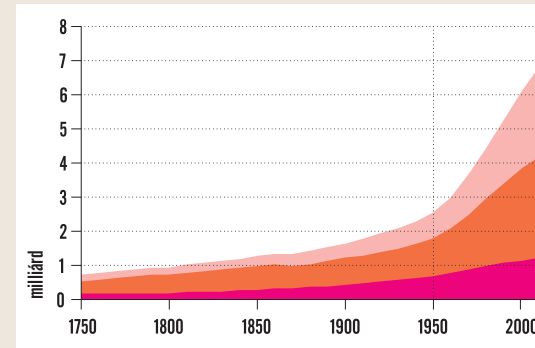
Ám napjainkban már globális korlátozásokra is szükség van. A Föld nép-sége az 1900-as 1,6 milliárdról mára 7,3 milliárd főre nőtt. Ugyanakkor a technológiai újítások és a fosszilis tüzelő-anyagok használata alapvető segítséget jelentett a növekvő né-pesség igényeinek kielégítésében. A 20. század elején például a légköri nitrogén megkötésének módszere a műtrágyagyár-táshoz vezetett, amely nélkül ma a Föld lakosságának fele éhen halna. A könnyen elérhető fosszilis tüzelőanyagok ház-tartási és ipari célra is energiát szolgáltatnak, de egyúttal a globális kereskedelem alapját is képezik. Mindez azonban a légköri CO₂-koncentráció és a földi átlaghőmérséklet emel-kedését is eredményezi.

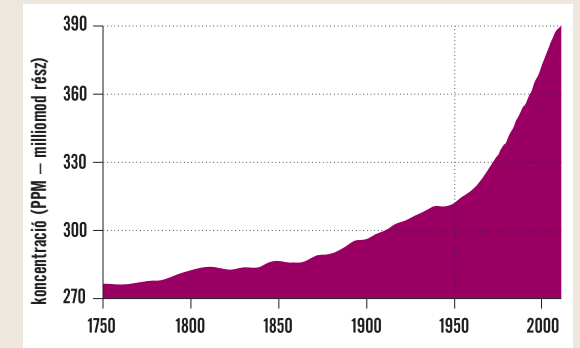
Az emberi tevékenység és az azzal járó erőforrás-felhasználás – különösen a 20. század közepétől kezdve – oly mértékben növekedett, hogy a fejlődésünket és növekedésünket segítő környezeti feltételek drámai mértékben kezdtek romlani.

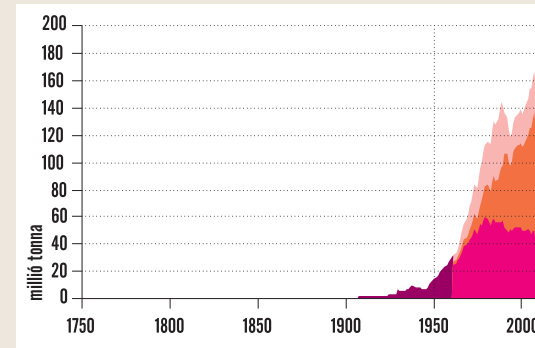
A FÖLD NÉPESSÉGE

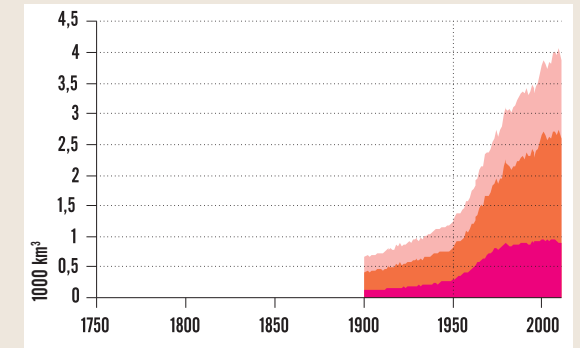
SZÉN-DIOXID-KONCENTRÁCIÓ

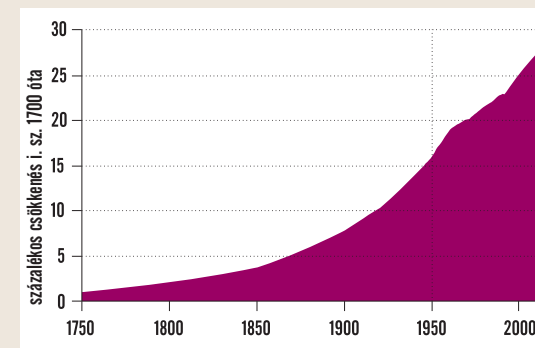
MŰTRÁGYA-FELHASZNÁLÁS

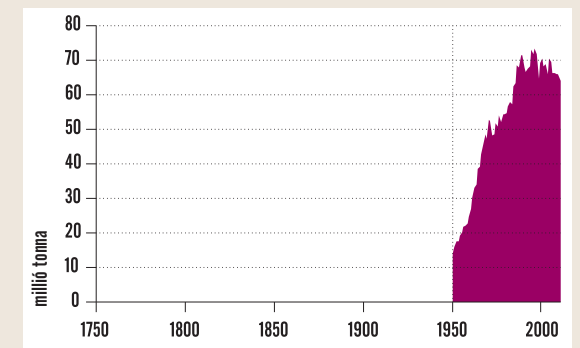
ÉDESVÍZHASZNÁLAT

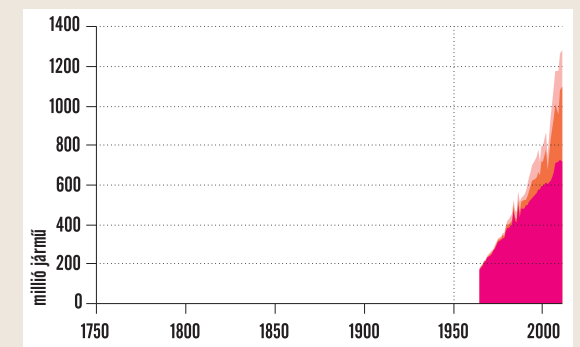
A TRÓPUSI ERDŐTERÜLET CSÖKKENÉSE

TENGERI HALÁSZAT

KÖZLEKEDÉS

A „NAGY GYORSULÁS” (Forrás: IGBP 2016)

Jelmagyarázat:

- A Föld egyéb része
- BRICS-országok (Brazília, Oroszország, India, Kína és Dél-Afrika)
- OECD-országok
- A Föld összesen

EGYÜTT. A TERMÉSZETÉRT. A JÖVŐNKÉRT.

25
együtt lehetséges

ELKERÜLŐUTAK - ELKERÜLT BALESETEK? A TÚLOLDALRA SZÜLETNI KELL

Az áthaladó járműforgalom számos hazai településen legalább kétszeresen meghaladja az „el-tűrhető”-nek minősülő mértéket. A gyakran megremegő ablaktáblák, a zaj- és szennyezőanyag-kibocsátás miatt mindez jócskán rontja a környékbeliek életminőségét, ráadásul növeli a belterületi balesetek valószínűségét. Hatékony megoldást jelenthet az úthálózat bővítése, illetve továbbfejlesztése, aminek előkészítéséhez területrendezési szaktudásra és települési adatokra egyaránt szükség van

Az áthaladó járműforgalom jól mérhető. Mindegy, hogy gyorsforgalmi útról, főútról vagy mellékútról van szó, az országos közúthálózat forgalmának mértékegysége az E/nap, amiben az „E” egység-jármű, vagyis a forgalom nagysága személygépkocsi-egyenértékben kifejezve. Kiszámításában a különböző járműtípusok eltérő súllyal szerepelnek, például a személygépkocsit 1-es, a nehéz tehergépkocsit 1,8-as, a motorkerékpárt pedig 0,7-es szorzótényezővel vesszük figyelembe. A forgalmi adatok minden évben megjelennek a Magyar Közút által üzemeltetett Országos Közúti Adatbázisban. Segítségükkel következtetéseket vonhatunk le az utak terheltségéről, közvetve pedig az utak mellett élők életminőségéről.

Az ország teljes közúti forgalmának háromnegyedét a mintegy 32 000 km hosszú, állami tulajdonú országos közúthálózat bonyolítja le, ennek negyede lakott területen halad át. Az országos közúthálózat különböző kategóriájú útjainak autórömege a lakott területeken igen eltérő hatással jelentkezik.

Gyorsforgalmi utak

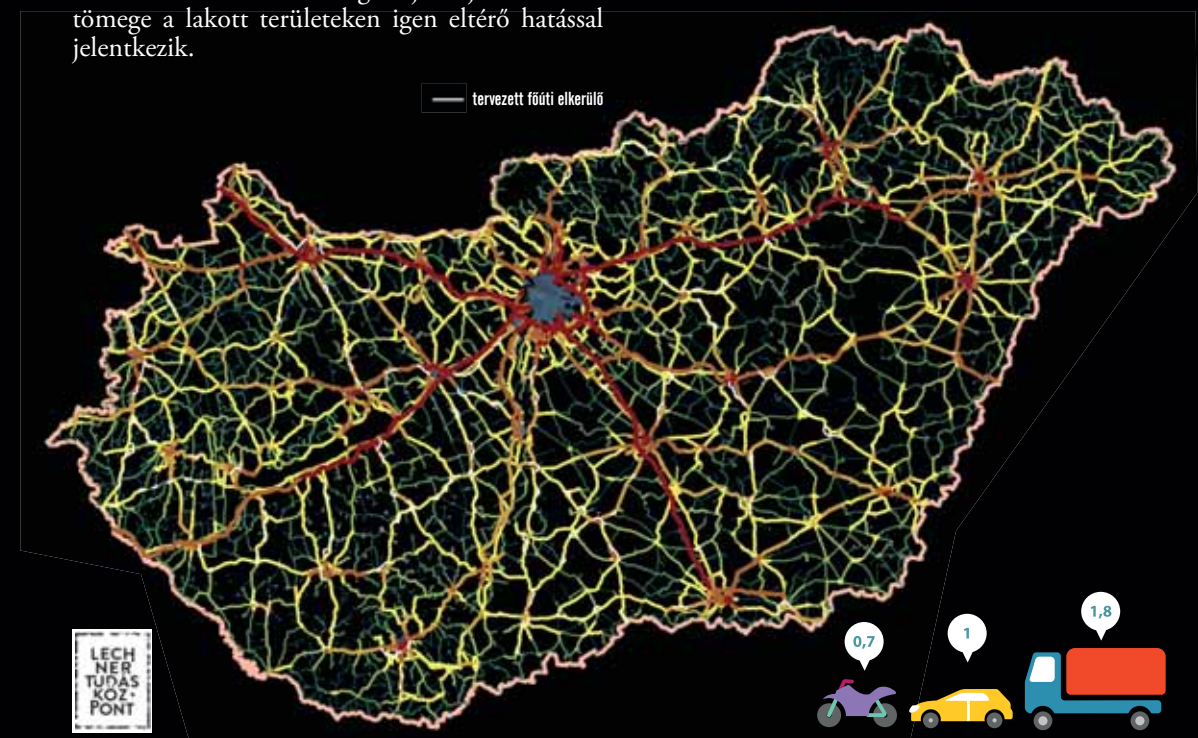
Az 1500 km hosszúságú gyorsforgalmi úthálózaton, vagyis az M betűvel jelölt autópályákon és az autóutakon az átlagforgalom kb. 47 000 E/nap, ami azt jelenti, hogy az út mellett állva percenként 33 személyautó húz el az orrunk előtt. A legterheltebb az M1–M7 közös szakasza mintegy 110 000 E/nap áthaladással. A gyorsforgalmi utak nagyrészt osztott

ÁTLAGOS NAPI FORGALOM

- 20 000 E/nap felett
- 10 000–20 000 E/nap
- 6500–10 000 E/nap
- 2500–6500 E/nap
- 1500–2500 E/nap
- 800–1500 E/nap
- 500–800 E/nap
- 500 E/nap alatt

TELEPÜLÉS NÉPESSÉGE

- 100 000 fő felett
- 50 000–100 000 fő
- 10 000–50 000 fő
- 5000–10 000 fő
- 1000–5000 fő
- 500–1000 fő
- 100–500 fő
- 100 fő alatt

pályások, 2x2 sávok, 110–130 km/h megengedett legnagyobb sebességgel. Forgalmuk ellenére ezek kevésbé érintik közvetlenül a környéken lakókat, hiszen nagyrészt települési területen kívül haladnak. Ahol mégis belterületet érintenek, ott a zárt pálya, a különbszintű átjárásai lehetőségek lecsökkentik a helyi lakossággal való közvetlen kapcsolatot, így a balesetveszélyt is. Közvetett hatásuk, azaz a rezgés-, zaj- és szennyezőanyag-terhelés, illetve a zárt pálya elvágó hatása azonban így is jelentős lehet. A gyorsforgalmi úti terheléssel leginkább érintett belterületeket természetesen Budapest agglomerációjában, valamint az M1, M7 és M3 autópályák mentén Tatabánya, Óbarok, Velence, Atkár és Füzesabony térségében találhatjuk.

Mellékutak

Minden kátyú és nyomvályú ellenére a messze nem tökéletes állapotú mellékúthálózat aszfaltcsikjai a biztonságosabb utak közé tartoznak. A 23 000 kilométernyi, nagyrészt 2x1 sávok, 4 vagy 5 számjeggyel jelzett mellékúthálózat nagy része a lakosság számára szintén kedvező helyzetet jelent, hiszen forgalmuk jobbára nem haladja meg az 1500 E/nap értéket sem, ami percenként egy személygépkocsi elhaladását jelenti, így az ilyen út akár kerékpározásra is biztonsággal használható. A mellékutak legterheltebb (> 10 000 E/nap) szakaszai szintén a budapesti agglomeráció és az 50 000 főnél nagyobb lakossággal rendelkező nagyvárosok útjai közül kerülnek ki.

Főutak

Az országos közúthálózat leginkább neuralgikus része a majd' 7000 km hosszúságú főúthálózat. Az 1-2-3 jegyű számmal jelzett szakaszai igen változatos jellegűek. Sok az egyszerű, 2x1 sávok út, de néhány éve megjelentek a magasabb szolgáltatási színvonalat nyújtó, emelt (90 helyett 100-110 km/h) sebességű főutak is. Egyes főutak településeken áthaladó szakaszainak autótömege vetekszik a gyorsforgalmi utakéval, ennél a kategóriánál azonban nincs zárt pálya, ami a keresztező irány számára sokkal nagyobb balesetveszélyt jelent – különösen a jelzőlámpa és körforgalom nélküli szintbeli keresztezéseknél. Ezek azok az utak, ahol a gyalogosnak az az érzése, hogy a túloldalra születni kell...

A legforgalmasabbak (>10 000 E/nap) a fővárosból kivezető főútszakaszok, 50 000 főnél népesebb nagyvárosok (pl. Miskolc, Pécs, Nyíregyháza, Győr) belső, saját forgalmú főúttjai, valamint kisebb mértékben egyes kistelepülések olyan útjai, ahol jelentős az átmenő közlekedés (pl. Felsőzsolca, Csorna, Szajol, Kópháza). Ezek az utak percenként átlagosan 7-8 gépkocsi halad el, de csúcsidekban ennek sokszorososa is kimutatható.

Az átlagos fogalom nagyságánál is fontosabb

megvizsgálni a nehézgépjármű-áthaladás alakulását, mivel egyes településeken a jelentős kamionáradat kora hajnaltól késő estig tart. Lakott területen a legnagyobb főúti nehézgépjármű-forgalom Szegeden, Csornán, Fegyverneken jelentkezik, ahol a főút egy-egy szakaszán naponta 3000-4000, azaz percenként 2-3 kamion halad el.

A forgalom nagysága és az út kialakítása miatt a falvak-városok lakóit leginkább a főutakon jelentkező autótömeg zavarja, ezért a sok lakost érintő, nagy forgalmú főutak mentén jogos települési igényként merül fel az elkerülőutak szükségessége. Több mint kétszáz település tervezett főúti elkerülőútját tartalmazza az Országos Területrendezési Terv, melynek interaktív térképállománya elérhető a TeIR nyilvános alkalmazásai között. A Lechner Tudásközpont által működtetett Országos Területfejlesztési és Területrendezési Információs Rendszer (TeIR) adatai alapján vizsgálva ezen települések belterületi lakosságát az látható, hogy tervezett elkerülőutak megvalósulása összesen 2 millió ember életét fogja megkönnyíteni.

Balesethelyzet

Természetes módon a települési belső forgalom, a népesség és a belterületi közúti balesetek száma szorosán összefügg. A TeIR-ben megtalálható, 2012 és 2014 közötti, lakott területen történt közúti balesetekre vonatkozó adatok azonban azt mutatják, hogy egyes települések ellentmondanak e törvényszerűségnek. Vannak olyan helyszínek, ahol nem a lakosság-számmal, hanem pl. a turisztikai szerepkörrel (pl. Gárdony, Keszthely), vagy nagy átmenő forgalommal (Szarvas, Törökszentmiklós) indokolható a magas balesetszám. A TeIR-adatok azonban azt is mutatják, hogy a fenti időszakban 1187 településen egyáltalán nem volt baleset. Ezek azonban 17 kivétellel 2000 fő alatti népességgel rendelkeznek, így a balesetmentes falvakban összesen csak félmillió ember lakott.

A belterületi balesetek számának csökkentésére is ígéretes megoldást jelenthetnek az önvezető (főként teher-) gépjárművek, amelyek tömeges elterjedésével azonban még csak a távoli jövőben lehet számolni. Az elkerülőutak szükségességét azonban e járművek sem váltják ki az átmenő forgalom lakosokat érintő, egyéb környezetterhelő hatásai miatt.

Az országos közúthálózat belterületeket érintő forgalmának térbeli sajátosságai – útkategóriánként, belterületenként, az OTfT-ben szereplő tervezett elkerülőszakaszokkal, lakosságnagysággal, lakott területen bekövetkezett közúti balesetek számával – részletesebben térképünk interaktív változatán, a <http://gis.lechnerkozpont.hufoldgomb.weboldalon> érhető el.

SZÖVEG: DEVECSERI ANIKÓ

TRIGLAV
(2864 m), Szlovénia
2016. július 14.

www.eupolisz.hu

HA UNOD AZ IPARI TURIZMUST!

TERMÉSZETJÁRÓ UTAZÁSOK, OUTDOOR TÚRÁK,
TREKKINGEK, KÖRUTAK AZ EGÉSZ VILÁGON.

Eupolisz Utazási Iroda

8200 Veszprém, Szeglethy u. 1. | +36/88/871728

Hatósági engedélyszám: U-000463

HAZA, TAUPLITZBA

A 20. században meginduló tömeges alpesi turizmusnak volt néhány különlegesen innovatív terepe, ahol olyan átgondolt, fenntartható fejlődést hozó tervek születtek, amelyek napjainkig hatással vannak a hegyi sportéletre. Ilyen a Totes Gebirge mészkőormain és fennsíkján kialakított Tauplitz és Tauplitzalm-vidék is.

A 85 éve megalakult télisport-egyesület felügyelete alatt a 30-as évek elején létesültek az első sípályák, de melléjük uszoda és korcsolyapálya is épült. A leghosszabb itteni sífelvonó hamar rekorder lett: meghaladta a 4 km-es hosszt (ráadásul napjainkban is működik). A hóbiztos hely egyik fő fejlesztője Viktor Hierzegger, a kor közismert, úttörő síoktatója volt.

Síiskolát és -felvonót működtetett, és sok szálon kötődött a magyar vendégekhez is. Ennek egyik különleges ága a magyar honvédséggel ápolt kiváló kapcsolata volt. Az 1930-as évek

második felében ugyanis számos magyar katona (főként tiszt) járt rendszeresen a tauplitzai pályákra, ahol Hierzegger oktatása mellett mélyíthették el sítudásukat.

A II. világháború során viszont Skandináviába vezényelték, és az ottani hegyekben teljesített határőrszolgálatot: azon dolgozott, hogy a sítechnika még alapvetőbb eleme legyen a határvédelemnek. Egy betegség nyomán aztán hazatérhetett, de az átmeneti pihenést újabb szolgálati idő követte – ezúttal Jugoszlávia területén. Fogságba esett, ám egy barátjával sikerült megszöknie. Csak Magyarország felé kínálkozott menekülőút, de itt is hamar belefutottak egy katonai járőrbe. Mivel a bizonytalan helyzetben személyazonosságukat nem voltak hajlandóak elárulni, kihallgatók elé kerültek, hiszen nyilvánvalóan kémeknek nézték őket.

Mindkettőjüknek ki kellett üríteni zsebeiket, de Hierzeggernél csak egy tárca volt, benne egy saját, családi fényképpel. Az egyik tiszt tudni akarta, kié ez a pénztárca, hogyan került hozzá (mivel Hierzegger olyan ápolatlan és leharcolt állapotban volt, hogy a csoportképen nem lehetett felismerni). Többször is kijelentette, hogy az övé, de a tiszt csak nem hitt neki, és helyzete egyre súlyosbodott. Végül megkérte, ugyan sorolja föl, kik láthatók pontosan a képen?

„Ő a feleségem, Maria, ez meg én, a karomon a legidősebb fiamat tartom, a háttérben pedig a tauplitzalmi sífelvonóm.”

A magyar tiszt tágra nyílt szemmel meredt rá, majd így kiáltott fel:

„Viktor, nem ismerd fel? Nálad voltam a katonai sítanfolyamon Tauplitzalmon!!!” Hierzegger és barátja ezután folytathatta útját, és veszélyes és fáradtságos vándorlás után végül hazatérhettek szülőföldjükre, családjukhoz.

SZÖVEG: EGON HIERZEGGER

FEHÉR TRÉNING
A sítudás a harci sikert, egyben a túlélést is jelentette

KEZDJE AZ IDEI SÍSZEZONT AZ ALPOKBAN, TAUPLITZALMON!

HOTEL BERGHOF TAUPLITZALM

SZEZONKEZDŐ BESÉLÉS TAUPLITZALMON
2016. DECEMBER 2–5. (PÉNTEK–HÉTFŐ)
3 éjszaka félpanzióval, 3 napos sibirlettel
Kedvezményes ár: € 240 / felnőtt

KARÁCSONY ELŐTTI SÍELÉS
2016. DECEMBER 18–23. (VASÁRNAP–PÉNTEK)
5 éjszaka félpanzióval, 4 napos sibirlettel
Kedvezményes ár: € 380 / felnőtt

Várunk szeretettel idén is mindenkit egy vidám szezonkezdésre a hóbiztos Tauplitzalm-fennsíkon, a Hotel Berghofban, a sítérep kellős közepén, 1650 m magasságon.
Síelés közvetlenül a szálloda ajtajától, délután és este programok a házban (Après-Ski, fáklyás túra, diszkó stb.).
Kedvezményes síoktatás is igényelhető.

Bővebb információ: Tömösvári László, igazgató
Telefon: +43-3688-2325 • Mobil: +43-664-385-9773
Hotel Berghof Tauplitzalm • Tauplitzalm 19. 8982 Tauplitz

Honlap: www.berghof-tauplitz.at
E-mail: info@berghof-tauplitz.at

die tauplitz

⊕ SZÖVEG ÉS KÉP: LANGHMAR GYÖRGY

LARUNG GAR TÖRÉKENY BUDDHIZMUS 3000 MÉTER FÖLÖTT

A globalizáció a világ legeldugottabb területein is jelen van valamilyen formában: így kerül Rihanna-poszter a zárt mongóliai közösségek konyhójának falára, és az eltűnő kultúrák száma is egyre nő. A folyamatot tovább erősítheti a központosított homogenizáló tevékenység, mely sokakat kényszerít a hagyományos életvitel feladására.

Számos példát látunk szerte Ázsiában és Afrikában is nomád közösségek letelepítésére, anyanyelvük használatának korlátozására vagy épp a vallásgyakorlás tiltására.

Larung Gar kivétel. Volt...

MAGASHEGYI LAKÓPARK

Larung Gar piros házai a lemenő Nap fényében

ÉRVELÉSTECHNIKA

A fiatal szerzetesek egy vallási gyakorlaton, hittudományi vitán (előző oldalpár)

SZELLEMI TRÉNING

A kolostor nagytermében a szerzetesek és növendékek – tenyerüket összecsapva – társuknak szegeznek egy vallási témájú állítást, s a másíknak erre válaszolni kell

LARUNG GAR SZÍVE

A közösség központi helyén állnak a férfi- és női kolostorok, a főbb szolgáltatóegységek és maga az akadémia is

Kína Szecsuan tartományának fővárosától, Chengdutól bő egy nap autóútra, a Larung-hegyek egyik eldugott völgyében, majd 4000 méterrel a tengerszint felett apró, piros kunyhók megszámlálhatatlan sokasága töri meg a Himalája nyugati szegélyének monoton, magasföldi jellegét. Az apró, gyakran alig több mint 4-6 négyzetméteres házikók hozzávetőleg 40 ezer szerzetes férfinak és nőnek adnak otthont a világ legnagyobb buddhista akadémiaja körül. Persze a kínai hivatalos adatok pusztán 10 ezer lakóról írnak...

Zsúfolt nyugalom

Középen a buddhista egyetem kampuszának épületei állnak. Külön imaházak, kolostorok a férfiak és nők számára. A több tucat oktatási épületet körülvevő közel ezer kis lakóház is két részre oszlik a nemek szerint. Köztük pedig furcsa kontraszt a vörösre meszelt épületek és imamalmok sokaságában egy templom falába épített ATM. A vörös lepelbe burkolózott, imákat mormoló szerzetesek, vagy növendékek pénzt felvéve feltölthetik okostelefonjukat, és a kínai közösségi, levelezőoldalra, a WeChatre fel is tölthetik az asznap készített szelfijüket.

A szerzetesek persze szerényen élnek. Kunyhójukban kis imamalmok, egy teafőző és több ezer imalap található. Az uralkodó szín a vörös, melyet arany és sárga elemek színesítenek. Az egész várost, vele együtt a kunyhókat át-
hatja a nyugalom.

... furcsa kontraszt a vörösre meszelt épületek és imamalmok sokaságában egy templom falába épített ATM.

SZUSSZANÁSNYI SZÜNET

Idősebb szerzetesek pihennek meg a hosszú percek át tartó, dobszóval kísért, imafelolvasási szertartás közben

CELLALAKÓK

Tibeti család büszkén mutatja apró kunyhóját a Ganzi és Dege között található több száz kolostor egyikében

A CÉL ÉRDEKÉBEN

Az Akadémián az újoncok is megtalálják helyüket. A reggeli forgatagban egy fiatal szerzetestanonc koncentrálna készül az órájára

Hivatalos nyitvatartás

Ahogy Tibet politikai helyzete, úgy Larung Gar is érzékeny pont és ütközőzóna a kínai kormányzat és a buddhista szerzetesek, valamint a nyugati emberjogi szervezetek között. A terület 2011-ig le volt zárva a látogatók elől, azóta azonban a kínai hatóságok kifejezetten támogatóak és segítőkészek a külföldiekkel. Az ide érkező, csak a felszínt látó idegennek az az érzése, hogy Larung Gar a békés lét egyfajta utópisztikus közössége. Ez azonban hamis látszat. Kínai turisták tucatjai érkeznek a területre, a kormány gőzerővel fejleszti a jelenleg még sáros földutakból álló közlekedési

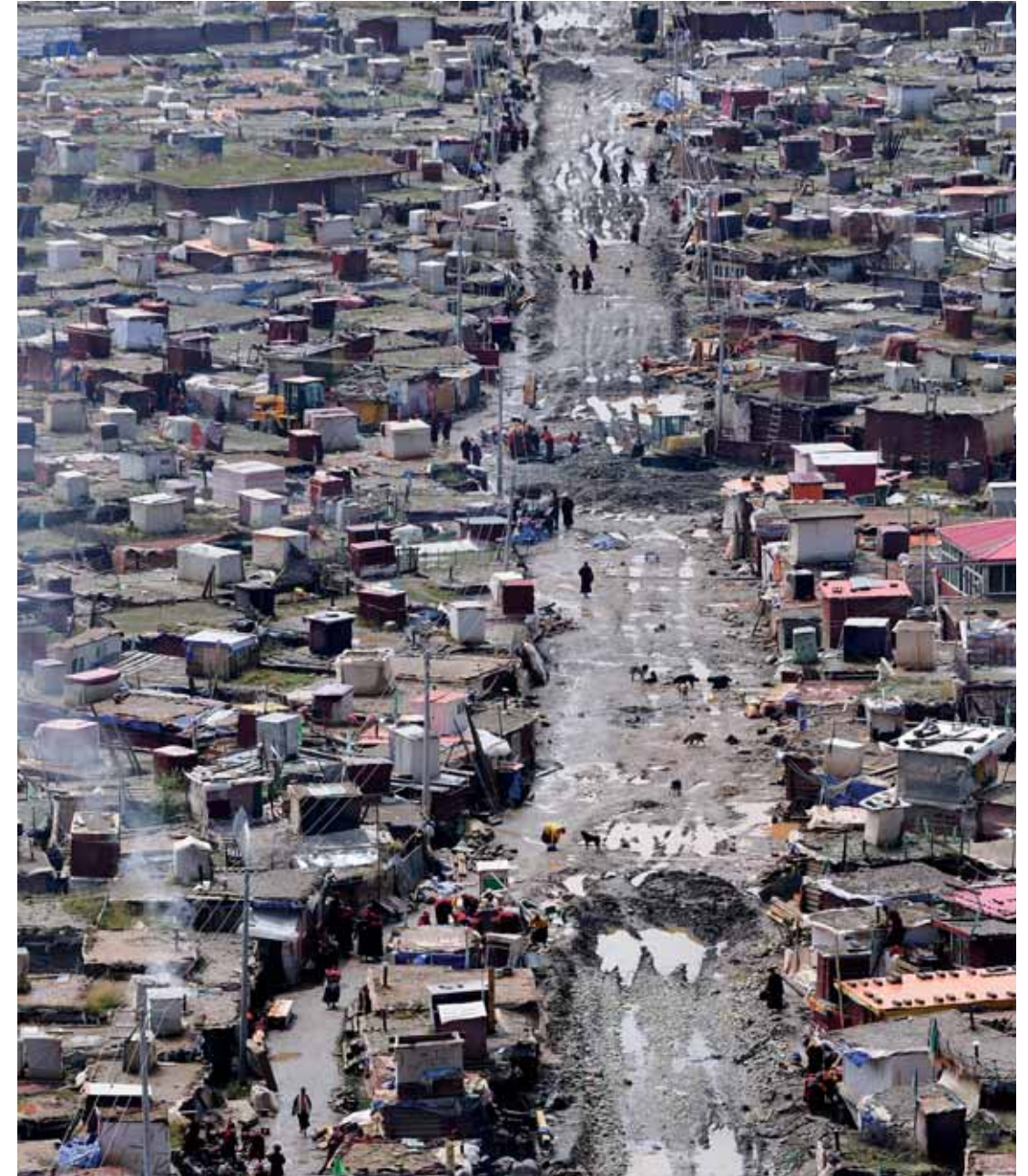
Az ide érkező, csak a felszínt látó idegennek az az érzése, hogy Larung Gar a békés lét egyfajta utópisztikus közössége.

ÉLES KERETBEN
Larung Gar kunyhó-lakótelepe hirtelen ér véget, és a házrengeteget feváltja a magassíri zöld rét

Nagy kérdés, hogy a 2011-ig zárt élet résztvevői meg tudják-e (és meg akarják-e) tartani évszázados életformájukat.

UTCAHOSSZNYI SOKASÁG
Talpalatnyi imakunyhók sokasága egy fontosabb közlekedőfolyosó mentén

hálózatot, ezáltal tőke áramlik a térségben és növekszik az életszínvonal. (És természetesen még több kínai és külföldi turista jön.) Nagy dilemma előtt áll tehát a közösség. A turisták okozta nyomás, a növekvő mobilitás és a leomló információs és kommunikációs gátak megállíthatatlan globalizációs kihívást jelentenek. Nagy kérdés, hogy a 2011-ig zárt élet résztvevői meg tudják-e (és meg akarják-e) tartani évszázados életformájukat.

A 2011-es nyitás óta melleleg nincs nagy híráramlás a közösség életéről, alig változtak a mindennapok. Egyre több szerzetes és nővér költözött a területre, mind mélyebben szötte át a vallás és tanulás Larung Gar világát.

SZAKRÁLIS OLDAL
Hatalmas Buddha-szobor figyel az imakunyhókkal hintett lejtő fölött egy Larung Garhoz közeli szerzetesfaluban

Pusztító „renoválás”

2016 nyarán azonban minden megváltozott. A kínai hatóságok a terület túlnépesedésére és az épületek renoválására hivatkozva drasztikus létszámcsökkentésbe kezdtek. A hírek szerint töredékére, 5000 főre tervezik csökkenteni a szerzetesek számát.

Az 1980-ban alapított buddhista akadémia állítólagos túlnépesedését persze tervszerű építkezésekkel is orvosolni lehetne, ám ehelyett kitelepítés és az épületek sokaságának bulldózeres lerombolása következik. Világos, hogy e lépéseknek semmi köze az egészségtelen túlszűfoztsághoz: a látványos épületrombolás sokkal inkább az irányítás, kontroll, befolyásszerzés és erőfitogtatás eszköze.

Larung Gar a tibeti buddhizmus oktatásának egyik kiemelkedő központja, a kétnyelvű tibeti és mandarin kurzusokon gyorsan izmosodik a buddhista értelmiség, tanult emberfők ezrei szereznek évről évre diplomát. Kiemelt fontosságú, hogy az intézményben nevelődik ki a következő generáció tudós szerzetesrétege, akik vallásuk és népük meghatározó alakjai és vezetői lehetnek majd.

Az intézmény olyan nagy hírű vallástudókat bocsátott már ki, mint Khenpo Sodargye szerzetes, aki a világ egyik vezető buddhista szónoka. Sodargye könyvei Kína-szerte keresettek, a legnevesebb amerikai egyetemeken (például a Harvardon) is előad. A mély tisztelet övezte mester ma Larung Gar egyik fő vezetője.

Khenpo Tsultrim Lodrö szintén meghatározó szerzetessé vált, élen jár a tibeti nyelvhasználat népszerűsítésében, de fontos szerepet vállal AIDS-megelőző programok elterjesztésében is. És mellettük persze száz olyan buddhista vezető származik innen, akik dharmaközpontok sokaságát alapították szerte a világban. Larung Gar rombolása, vagyis „renoválása” tehát nemcsak gyakorlati fontosságú veszteség, de szimbolikus jelentőségű is a tibeti buddhisták életében.

Az intézmény olyan nagy hírű vallástudókat bocsátott már ki, mint Khenpo Sodargye szerzetes, aki a világ egyik vezető buddhista szónoka.

HÁZFOLYAM

Kading Szecsuan egyik fontos helyszíne. Kultúrák közötti választóvonal, hiszen a kínai Han-kultúrkört a városon túl már a tibeti váltja fel

ÉRTÉKTÁRGY

A kolostorok Buddha-szobrai előtt számos kegytárgy halmozódik: élelmiszer, pénz és gyakran régi, már használaton kívüli fegyverek is

Londonból a hegyek közé

Magányos utazóként néhány fős kínai csapathoz csapódom Chenduban. Örömmel segítenek buszjegyet venni, szállást foglalni és tájékozódni: Kínában szinte mindenhez helyi segítő vagy közel folyékony helyi nyelvtudás kell. Az angol nyelv használata ugyanis még a nagyvárosokban is korlátozott, így egy egyszerű ügyintézés is bonyodalmakat jelenthet.

Larung Garban a segítóm a buddhista akadémia egyik malajziai származású tagja lesz: korábban évekig dolgozott Londonban informatikusként, s teljesen véletlenül találkozom vele, miután elterjed a hír, hogy ott vagyok, és keresek valakit, aki angolul kommunikálva be tud vezetni a közösség életébe.

Az angol nyelv használata ugyanis még a nagyvárosokban is korlátozott, így egy egyszerű ügyintézés is bonyodalmakat jelenthet.

NEM TÁNC

Az akadémia szerzetesnövendéke vallási vitagyakorlat közben
(lent)

VEGYESKERESKEDÉS

Larung Gar kisholtjaiban minden tárgy fellelhető, ami itt fontos lehet egy szerzetes számára: kapható imamalom, nyaklánc és selyemkelme is
(fent)

IMAIĐŐBEN

Bár percekig észrevétlen maradtam, a nővért végül kizökentettem az ima teljes áhítatából
(balra)

Bár Angliában fényes karriert futott be, de elege lett az anyagi világából, és végleg Larung Garba költözött. Malajziai lévén folyamatosan vízumra van szüksége kínai tartózkodása alatt, így 30 naponta haza kell utaznia. Így is megy-e! – mondja. Az egyik legnagyobb, élő láma segítése lehet.

Vele tartok a szertartásokra is, s látom, ahogy a távoli vidékekről érkező zarándokok remegő kézzel, könnyes szemmel várnak felvilágosításra életük legrejtettebb problémáiról. A szertartás végén hosszú, tömött sorban állnak áldásra várva, majd – nem kis összegű – adományokkal indulnak a lámához, aki a közösség fenntartására fordítja a pénzt.

Keselyűk és kés

Egyik nap azzal keres segítőt, hogy temetés lesz a közösségben, s tartsak vele a szertartásra. Pár nappal korábban elhunyt egy szerzetes, akit a tradicionális szokások szerint fognak eltemetni.

A temetőként működő helyszínre érve fölöttünk már keselyűk százai köröznek. Számuk percről percre gyarapodik. A holttest egy sekély gödröcskében fekszik, mellette az egyik oldalon a közeli hozzátartozói állnak: kezükben okostelefonnal a testet fényképezik.

A hagyományos tibeti temetkezési szokások egyes elemei különösnek és brutálisnak hatnak, de mint általában a különleges földi helyszínek hasonszórú szertartásai, mély vallási és egészségügyi háttérrel rendelkeznek. Az európai értelmezés szerinti temetőket ne keressük, ugyanakkor a temetkezés helyről helyre változó rituálét jelent. Számos helyen a holttestet összesugorított helyzetben, fejét a combjai közé erősítve összekötözik, majd egy bőrszakba teszik, és a ház-

A holttest egy sekély gödröcskében fekszik, mellette az egyik oldalon a közeli hozzátartozói állnak: kezükben okostelefonnal a testet fényképezik.

TEMETÉS HELYETT
A ceremónia egyik leglényegesebb mozzanata, amikor a szertartás vezetője az összedarabolt holttesthez engedti a madarakat

tetőre függesztik. A helyszínre hívott láma búcsúztatási szertartást végez, majd a csontokat átadják egy szeletelőembernek. Ő az, aki a megfelelő rituálé keretében feldarabolja az emberi testet, és a keselyűknek adja. De az északi vidéken például a holttestet egyszerűen kiteszik egy kijelölt hegyoldalra, hogy ott a vadállatok falhassák föl. Minél gyorsabban zajlik a földi maradványok eltüntetése, annál nagyobb megbecsüléssel emlékeznek az életére... A vadak segítségül hívása kétségtelenül jó közegészségügyi megoldás, ráadásul jelentősen lerövidíti az időt az újjászületésig.

A halott hagyatékának egyik felét aztán alamizsnaként szétosztják, másik részét pedig a lámakolostoroknak adják.

Ahogy a feltörekvő világ számos pontján, Szecsuanban is égető kérdés, hogy mi lesz az eltűnőfélben lévő kultúrák sorsa. Vajon képes lesz-e Larung Gar és a hozzá hasonló, számos vallási, etnikai közösség kibírni a globalizáció, homogenizálás és az urbanizáció kihívásait? Vajon lesz e utánpótlás fiatalokból, akik magukra öltik a szerzetesi vörös-narancssárga leplet, és elődeik nyomdokaira lépnek – átmentve vallásukat és kultúrájukat e nehéz időkben? ☺

CSONTMINTÁZAT

A temető melletti kegyeleti hely halottak ezreinek koponyáit őrzi

⊕ SZÖVEG ÉS KÉP: FEKETE ISTVÁN

TÖRPÉBŐL ÓRIÁSOK? FERÖER – FUTBALL

Ha az ember e parányi, mesebéli tájra emlékeztető szigetcsoporton jár, két dolog biztosan szemet szúr: a hegyekben gondtalanul legelésző, az utakra tévedve forgalmi fennakadásokat okozó juhok látványa, valamint a gyakran hideggel-széllel dacoló, éjjel-nappal sportoló embertömeg – legyen az futó, kerékpáros, vagy épp labdarúgó. A külvilág számára elsősorban a könyörtelen cetvadászatról és szélsőséges időjárásáról ismert helyszínen különösen ez utóbbi sport örvend hatalmas népszerűségnek, mely az alig 50 ezres nemzetet összekovácsolva egyre inkább identitásképzővé válik...

UTÁNPÓTLÁS
Gyerekek edzenek
az alig 800 fős Sandavágur
futballpályáján. A jelenleg
másodosztályú 07 Vestur
két utánpótláscsapattal
rendelkezik

A FESTÓI EIÐI
Háttérben a legendás Risin og Kellingin; a kőszirtek (Óriás és Boszorkány) 75 méter magasán merednek ki a tengerből

GÁSADALUR
Feröer egyik legnépszerűbb látványosa. Az aprócska, 18 lelket számláló faluhoz alagutat fúrtak a hegybe, hogy könnyebben elérhessék a lakosok és a turisták

17 Celsius-fokos nyár

A Norvégia, Skócia és Izland között nagyjából félúton fekvő Feröer éghajlata a Golf-áramlat miatt igen változékony, ám alapvetően nedves: ha autóval utazunk, könnyen megeshet, hogy amikor behajtunk egy alagútba, még szikrázó napsütésnek örvendünk, azt elhagyva azonban már kitartóan szakadó eső fogad. A tél rendszerint enyhe, 3-4 Celsius-fok a jellemző, míg nyáron ritkán van melegebb 17-18 Celsius-foknál. Az idei, globálisan rekordmeleg nyár viszont Feröert sem kerülte el: többször mértek 20 °C-ot, ami a helyiek számára – a 8 °C-os tenger ellenére – már ideális körülményeket jelentett egy könnyed, nyári fürdőzésre.

Az 1400 km² területű, 18 földdarabból álló, vulkáni eredetű szigetcsoport igen népszerű a túrázók körében: egyedisége abban rejlik, hogy egyetlen pontja sincs 5 kilométernél távolabb az óceántól. Legmagasabb hegycsúcsa, a Slættaratindur (882 m). Az ír szerzetesek által felfedezett,

Az 1400 km² területű, 18 földdarabból álló vulkáni eredetű szigetcsoport igen népszerű a túrázók körében: különlegessége, hogy egyetlen pontja sincs 5 km-nél távolabb az óceántól.

később a vikingek által benépesített, majd norvég uralom alá kerülő Feröer-szigetek ma a Dán Királyság része, 1948 óta azonban – Grönlandhoz hasonlóan – széles körű autonómiával rendelkezik: saját zászlaja, parlamentje (Løgting) és fizetőeszköze van, hivatalos nyelve a feröeri, önálló külpolitikát és kereskedelmet folytat, ugyanakkor nem tagja sem az Európai Uniónak, sem pedig a schengeni övezetnek.

Føroyar – ahogy a feröeriek nevezik – fővárosa Tórshavn, amely a maga valamivel több mint 20 ezres lakosságával nyilvánvalóan a szigetcsoport legnagyobb települése is egyben. A gazdaság húzóágazata a halászat, illetve a haltenyésztés, amely a kivétel több mint 90 százalékát adja, de nem elhanyagolható a juhtenyésztés, valamint az idegenforgalom sem, amelyet, a turisták növekvő száma jelez (2015-ben rekordszámú, 276 ezer utast fogadott Feröer egyetlen reptere, a Vágari repülőtér), és egyre több embernek biztosít megélhetést.

... a Dán Királyság része, 1948 óta azonban széles körű autonómiával rendelkezik, ugyanakkor nem tagja sem az Európai Uniónak, sem pedig a schengeni övezetnek.

Landskrona: Ausztria Irapuatója*

Amikor az 1992-es labdarúgó-Eb selejtezőcsoportjában 1990. szeptember 12-én Feröer Ausztriát fogadta, a FIFA-tagságot csak 1988-ban elnyerő, egyszeres Szigetjátékok-győztes ország nemzeti válogatottja szokatlan helyzetbe került: füves pálya hiányában a svédországi Landskrona városában kellett megvívnia – papíron – első hazai nemzetközi tétmeccsét. Az entrée fantasztikusra sikeredett, hiszen a feröeri nemzeti tizenegy szenzációt okozva, 1–0-ra legyőzte a sokkal jobb erőkből álló „sógorokat”. (Mégpedig a háromszoros egyéni feröeri sakkbajnok, civil foglalkozását tekintve bolti eladó Torkil Nielsen góljával.) Az akkor mindössze 32 éves szövetségi kapitány, Páll Guðlaugsson aznap este mennybe ment, a játékosok pedig azóta emlegetik az összes mérkőzésen fehér

... füves pálya hiányában a svédországi Landskrona városában kellett megvívnia – papíron – első hazai nemzetközi tétmeccsét.

FŐSZEREPBEN A FOCI
Családi nap a Gundadalur Stadionban. A műfüves létesítmény 1911-ben épült

A „landskronai csodát” a Soccerphile amerikai sportmagazin minden idők legnagyobb meglepetésének nevezte.

SZUVENÍR
Szurkolói relikviák boltja a Gundadalur Stadion oldalában (jobbra fent)

bojtos gyapjúsapkát viselő legendás kapus, Jens Martin Knudsen mérkőzés előtt előadott lelkesítő beszédét.

A „landskronai csodát” a Soccerphile amerikai sportmagazin minden idők legnagyobb meglepetésének nevezte. A csoda azonban nem tartott sokáig: egy hónappal később az otthon

játszó Dánia 4–1-gyel küldte haza Feröert, amely – bár 1991 májusában meglepetésre döntetlent játszott idegenben Észak-Írországgal – a selejtező további öt mérkőzésén vesztésként hagyta el a pályát. A Landsliðið – ahogy a csapatot becézik – azonban elindult egy úton, s ugyan Feröer alig egy évvel később nagy vereségbe szaladt bele az akkori Jugoszlávia ellen (0–7), majd 1992-ben Románia is alapos futball-leckét adott (szintén 0–7), a válogatott az utóbbi években hatalmas fejlődésen ment keresztül.

* Foci-vébé: Mexikó, Irapuato, 1986 – Magyarország–Szovjetunió: 0–6

TÁBORHELY

Elhagyott futballpálya Eiðiben.
A különleges fekvésű pályát mára
a kempingezők vették birtokba (lent)

SZÜLŐI SZEMMEL

Gyermekmérkőzés a tórshavni
Argiri Stadionban a nem épp
kellemes kora őszi időben (jobbra)

TREND FM
GALZSÁGÁR-PÁLYASZERKEZET

CSÜTÖRTÖKÖNKÉNT 16.35-KOR
A rádióban vendégünk a témáról:
FEKETE ISTVÁN
Korábbi műsoraink meghallgathatók:
www.trendfm.hu

STABIL SZERKEZET
Focilabda-építmény
Tórshavnban

***Becslések szerint a feröeri lakosság
20 százaléka naponta focizik,
ami 10 000(!) sportolót jelent, az
igazolt játékosok száma pedig 5000.***

Mégis, minek köszönhető Feröer felemelkedése? A kérdésre Milan Cimburovic, a fővárosi HB Tórshavn utánpótlásbázisának koordinátora adja meg a választ. Szerinte a szigeteken gyakorlatilag mindenki futballozik. Becslések szerint a feröeri lakosság 20 százaléka naponta focizik, ami 10 000(!) sportolót jelent, az igazolt játékosok száma pedig 5000. Három osztályban küzdenek a hivatalosan félprofinak tartott, civilként jegyzett foglalkozást űző futballisták, de van öregfiúk-bajnokság, női foci, sőt már a 10 éven aluliak is bajnokságban játszhatnak.

– A mennyiségi adatok persze önmagukban még nem sokat jelentenek, ám a sportolók adott esetben meglévő tehetségbeli lemaradásukat hatalmas munkabírásukkal és szorgalmukkal ellensúlyozzák, így folyamatosan fejlődnek is – állítja a szakember. Az egyébként magyarul folyékonyan beszélő, hazánkban korábban több évig futballozó Cimburovic nem a levegőbe beszél, hiszen jól ismeri a magyar, a szerb és a feröeri futballközeget. A 49 éves szakember még 1997-ben, a honi drukkerék által jól ismert Tomislav Sivić hívó szavára érkezett Feröerre, előbb futballozni, majd később átvette a fővárosi csapat irányítását is.

FESZTIVÁL

A foci köré szervezett családi napok különösen népszerű toborzó- és élményesemények (balra)

VEZÉRSZURKOLÓ

A KÍ Klaksvík embere, zsúfolásig megtelt stadion, hatalmas hangulat (lent)

Mindenki a stadionba!

Rögös út vezetett azonban ahhoz, hogy Feröer korábban lebecsült válogatottjával nemzetközi szinten is számolni kelljen. Az említett Ausztria elleni bravúros győzelem után hosszú lejtmenet következett, s volt olyan év (2007), amikor csak a 194. helyet foglalták el az aktuális FIFA-ranglistán. A legjobb év végi eredményt a tavalyi esztendő hozta el, miután a csapatot a 97. helyen jegyezték, idén viszont megint visszacsúsztak, s a 111.-ek a listán. A dán származású szövetségi kapitánynak, Lars Olsennek ennek ellenére nagyratörő tervei vannak, nem titkolt célja a világbajnokságra való kijutás.

A játék körülményei is nagyot változtak (ráadásul ott van előttük Izland közelmúltbeli sikere). Ahhoz képest, hogy nem is oly rég még sok csapat homokos pályán volt kénytelen játszani, mára rengeteg futballpálya épült, s ezek közös jellemzője, hogy szinte kivétel nélkül műfüvesek, hiszen az időjárás nem kedvez a hagyományos füves pályáknak. Műfüvel borított Feröer legnagyobb stadionja, a Tórsvøllur is, ahol a válogatott a hazai mérkőzéseit játssza; e minden igényt kielé-

... nem is oly rég még sok csapat homokos pályán volt kénytelen játszani, ám mára rengeteg futballpálya épült, s ezek közös jellemzője, hogy szinte kivétel nélkül műfüvesek...

A feröeri „stadionfejlesztési” program azonban itt nem állt meg, s hamarosan átalakulhat a sziget képe. Jövőre átadják az ország első, teljesen fedett nagypályás létesítményét.

gítő, 6000 fő befogadására alkalmas létesítmény 1999-ben épült, de 2010-ben máris megkezdtek a felújítását, amely 2017-ig, a nézőtér teljes befedéséig tart. A tórshavni stadionkomplexumban egyébiránt három pálya található, amelyeken két élvonalbeli és egy másodosztályú klub osztozik: a HB, a B36 és az FC Hoyvík csapata.

A feröeri „stadionfejlesztési” program azonban itt nem állt meg, s hamarosan átalakulhat a sziget képe. Jövőre ugyanis Feröer legdélibb szigetén, Suðuroyön átadják az ország első, teljesen fedett, nagypályás létesítményét, amelyet a helyiek reményei szerint továbbiak követnek. Ezt a feröeriek annál is inkább támogatják, mert így lehetőségük nyílik a leghidegebb hónapokban is tréningezni. Ezzel elég nyilvánvalóan a követendő modellnek tartott Izland gyakorlatát másolják, hiszen az északi ország idei Eb-n brilirozó válogatottjának fejlődését többen azzal magyarázzák, hogy a fedett, csarnokszerű pályákon kitűnő körülményeket tudtak biztosítani a még-oly zord hónapokban is.

A helyiekkel beszélgetve hamar megtapasztaljuk, hogy a labdarúgás a feröeriek egyik legfontosabb identitásképző eleme. Sokat halljuk: ez a sport az, amely összekovácsolja a nemzetet és büszkeséggel tölti el, a legfontosabb eredményekkel pedig – legyen az futballörült, vagy a sportágtól tisztas távolságot tartó átlagferöeri – mindenki tisztában van. A Magyarország–Feröer Eb-, illetve vb-selejtezők számukra kecsegtető eredményeit az emberek többsége kívülről fújja. Ráadásul gyakorlott meccsrajrók, s találkozzunk olyannal is, aki semleges nézőként több mint egy órát vezetett azért, hogy a hétvégi „derbit” a helyszínen tekintse meg; nem mellesleg azért, mert a helyi televízió a nemzetközi mérkőzéseket, illetve a feröeri kupa döntőjét leszámítva nem közvetíti a hétvégi bajnokikat.

Jól mutatja a feröeriek foci iránti rajongását az év mérkőzéseként beharangozott Víkingur–KÍ Klaksvík-meccs, amely – négy fordulóval a bajnokság vége előtt – gyakorlatilag a bajnoki cím sorsáról dönt, hiszen a tabella első helyezettje fogadja a másodikat. A vasárnap kora délutáni összecsapás igazi (békebeli) futballhangulatú, tömött lelátóval és szervezett szurkolással, ugyanakkor megmarad családi eseménynek is: félidőben(!) és a mérkőzés után is gyerekek árasztják el a pályát. A szurkolók fülig érő szájjal szelfiznek a játékosokkal a pálya közepén, ami Európa többi részén igen szokatlan jelenségnek tűnhet. A felnőttek kocsma híján egymás otthonaiban összeverődve tárgyalják a 2–1-es vendégsikerrel záruló mérkőzés legfontosabb pillanatait, de a győztes csapat játékosai sem dorbézolhatnak hajnalig, hiszen tudják: hétfő reggel munka van... ☺

... ez a sport az, amely a nemzetet összekovácsolja és büszkeséggel tölti el, a legfontosabb eredményekkel pedig mindenki tisztában van.

HAZAFELÉ
Elszántan lengeti a csapatszólót egy KÍ Klaksvík-szurkoló a 2–1-es vendégsikerrel záruló meccs után

A cikk megírását az Atlantic Airways támogatta

REACTIK +
Bluetooth Performance csomag:
Regisztrálja, állítsa be és bízva rá magát!

Photo © www.kalica.fr

Csatlakoztatható, intelligens, tölthető fejlámpa

A MyPetzl Light * alkalmazással mobiltelefonon is lekérdezheti REACTIC + lámpája valós hátralévő üzemidejét, aktiválhatja a különböző világítási profilokat vagy beállíthatja a kívánt fényerőt. A REACTIVE LIGHTING technológia és a Bluetooth Smart optimalizálja az akkumulátor fogyasztását. 300 lumen. www.petzl.com

(A REACTIC + használható az alkalmazás nélkül is.)

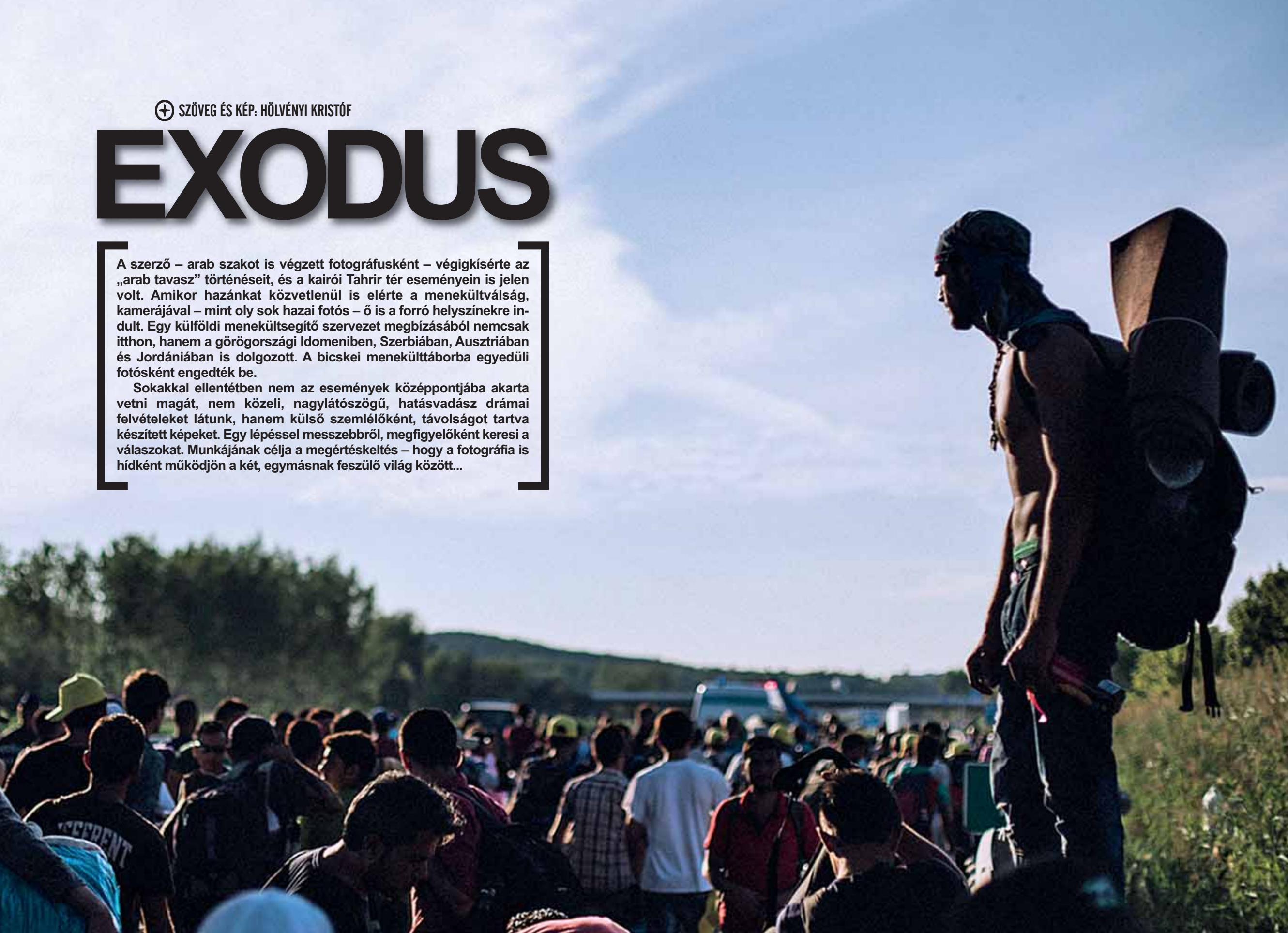
Access
the
inaccessible®

⊕ SZÖVEG ÉS KÉP: HÖLVÉNYI KRISTÓF

EXODUS

A szerző – arab szakot is végzett fotográfusként – végigkísérte az „arab tavasz” történéseit, és a kairói Tahrir tér eseményein is jelen volt. Amikor hazánkat közvetlenül is elérte a menekültválság, kamerájával – mint oly sok hazai fotós – ő is a forró helyszínekre indult. Egy külföldi menekültsegítő szervezet megbízásából nemcsak itthon, hanem a görögországi Idomeniben, Szerbiában, Ausztriában és Jordániában is dolgozott. A bicskei menekülttáborba egyedüli fotósként engedték be.

Sokakkal ellentétben nem az események középpontjába akarta vetni magát, nem közeli, nagylátószögű, hatásvadász drámai felvételeket látunk, hanem külső szemlélőként, távolságot tartva készített képeket. Egy lépéssel messzebből, megfigyelőként keresi a válaszokat. Munkájának célja a megértéskeltés – hogy a fotográfia is hídként működjön a két, egymásnak feszülő világ között...

NICKELSDORF, AUSZTRIA
Átfázva az állomáson:
az érkező szerelvény egészen
Münchenig visz mindenkit

KELETI PÁLYAUDVAR
Ideges tülekedés egy nyugat felé induló vonatra. A szerelvény végül nem hagyta el az állomást

Konkrét arcok és emberek

– Azért jöttem, hogy segítsék. Tudom, min mennek át, én is voltam ilyen helyzetben. Most már egy jól menő pizzériám van Münchenben – meséli egy baseballsapkás koszos srác a Keletinél. A pályaudvar előtt futottunk össze. Érdekes figurának látszott, megkérdeztem, nincs-e kedve megenni egy gyrost.

Beülünk a legközelebbibe, és ott kérdezem tovább.

– Csak így, ingyen elviszed őket? Nagyon rendes tőled.

– Á, azért a kockázat miatt kérek pénzt. Meg ugye a benzin sincs ingyen.

Itt már kezd derengeni, ami később be is igazolódik: a srác egyszerű embercsempész.

– És mennyit kérsz egy fuvarért? – kérdezem.

– 800 euró per fő – válaszolta.

– És ha azt valaki nem tudja kifizetni?

– Tudod, sokan jönnek azzal, hogy a rokonuk már kint él, majd amikor megérkeznek, az fizet. Persze, amikor befutunk, senki sem várja őket, valószínűleg nincs is ott rokonuk. Ekkor muszáj egy kis nyomást gyakorolni. Ilyenkor kiderül, hogy valóban mennyi pénz van náluk. Ha ez sem elég, a nők egy-két hónap alatt ledolgozzák.

Elkerekedett szemem láttán zavartan hozzáteszi:

– Rám ez azért nem jellemző. Múltkor is volt egy bácsi, 150 euró volt nála. El sem vettem tőle.

Hiszem is, meg nem is. Miután végzünk az ebéddel, kimegyünk a pályaudvar elé, ahol egy koszos család ül. Harmincas éveik eljén járó szülők, egy 5 éves kislány és 1 év körüli kisbaba. A fényképezőgépem láttán egyből kéri, hogy ne fotózzam őket. El is rakom a gépet. A müncheni pizzás ajánlatokat tesz, de már van fuvarjuk, ami állítólag nemsokára jön is értük. Két napja vannak itt, kezdenek félni, hogy a rendőrség felfigyel rájuk, és hamarabb elviszi őket, mint a csempész. Otthon már mindenüket eladták, nincs más irány, csak előre.

Pár perc múlva meg is jelennek a rendőrök. Igazoltatás, majd rájuk parancsolnak, hogy pakolják össze a cuccukat, mindjárt indul a vonat Debrecenbe, ahol a kollégák várják majd őket, és elkísérik a befogadóállomásra.

Ezt így mind néhány beékelt angol szóval, magyarul...

A csempészs srác természetesen már sehol. A magas, nagydarab, göndör hajú apuka idegesen pakolászik. A babakocsit és néhány pokrócot, amit már itt kaptak, nem tudják magukkal vinni. Rendőri kísérettel ballagnak a vonat felé, én csak távolról kísérem őket. Ahogy a vonathoz érnek, az apuka nagyon elkezd magyarázni valamit.

– Á! Víz kell nekik – mondja az egyik rendőr, és vesz nekik két üveggel.

Nem az kellett. A férfi egyre ingerültebben magyaráz. Nagy nehezen rájövünk, hogy a cumisüveg hiányzik. Ott maradt a pályaudvar előtt, a többi holmi között. A vonat indulásáig alig pár perc van hátra.

– Hazudik, csak meg akar lógni – mondja az egyik rendőr.

– Majd kapnak újat Debrecenben!

A férfi egyre ingerültebben magyaráz. Nagy nehezen rájövünk, hogy a cumisüveg hiányzik. Ott maradt a pályaudvar előtt, a többi holmi között.

RÖSZKE

Menekült férfi az őszi hidegben. Nyáron, amikor a menekülők áradata elindult, nem okozott problémát a szabad ég alatt alvás. Az első hideg éjszakák beköszöntével azonban gyorsan romlott a helyzet. A Keleti pályaudvar esetében is úgy tűnt, hogy szeptember végén kezdtek el igazán foglalkozni a kialakult állapottal – amikor megjelentek az első képek a vékony lepedő alatt vacogó emberekről

Azt viszont elfelejtette, hogy a család azt sem tudja, hogy hova mennek. A férfi sírva fakad, könnyörög a rendőröknek, hadd menjen el még gyorsan a cumisüvegért. Látszik rajta az elkéseredettség: jelen pillanatban semmit sem tud a gyerekeinek megadni, legalább ez az egy alapvető dolog legyen meg. A rendőrök bezárják a vonatajtót, a szerelvény elindul.

– Ne is törődj velük! Mindig kitalálnak valami dumát, hogy leszállhassanak – mondja nekem az egyik rendőr, és két társával együtt elindul a kijrat felé.

Visszaérve látom, hogy a cumisüveg ott van a babakocsiban...

Az üvegecskét hazavittem, és több mint másfél éve emlékeztem e koszovói „gazdasági bevándorló” családra, akiktől kezdve a menekültek már nem számadatok és statisztikák voltak, hanem konkrét emberek, arcok, történetek.

HORGOS KÖZELÉBEN
Egy ehagyatott,
volt jugoszláv
határállomáson

(balra lent)

ELCSIGÁZVA A SZTRÁDÁN
Menekültek alszanak
kimerülten egy Ausztria
felé tartó buszon, miután
több mint 30 kilométert
gyalogoltak erőltetett
menetben a Keleti
pályaudvartól Zsámbékig

(jobbra lent)

Kimerült menet

Egy lepukkadt Volán-buszon száguldok az M1-esen az osztrák határ felé. A kocsit tömve menekültekkel, főleg irakiak, szírek és afgánok. A zuhogó eső be-becsöpög a busz első ajtajának résein. A padló, ahol egy afgán testvérpárral kucorgunk, kezd vizes lenni. A fejem néha leesik, pillanatokra elalszom. Hajnali 3 óra körül lehet, a buszon szinte mindenki alszik. Nem csoda, hisz több mint 30 kilométert gyalogoltunk erőltetett menetben a Keleti pályaudvartól az M1-es zsámbéki elágazásáig. A buszon lévő menekültekkel együtt még 1200-an tették meg ugyanezt az utat, miután szeptember 4-én megunták a pályaudvaron való várakozást, és inkább a saját kezükbe vették a sorsukat.

*Hajnali 3 óra körül lehet,
a buszon szinte mindenki alszik.
Nem csoda, hisz több mint
30 km-t gyalogoltunk erőltetett
menetben a Keleti pályaudvartól
az M1-es zsámbéki elágazásáig.*

Bármennyire is fádom, elnyom az álom. Mélyen alszom a kimerültségtől. Egy jó félóra múlva felébredek, és látom, hogy egy hálósákkal vagyok betakarva. Zavartan nézek körbe. Az idősebbik afgán fiú (olyan 20 év körüli lehet) mondja, hogy hagyjam csak. Nekik van kettő is, elférnek alatta. Majd, ha megérkezünk, visszaadom. Megköszönöm, és alszom tovább.

**IDOMENI,
GÖRÖGORSZÁG**
Rendőrök és menekültek
a görög-macedón
határon. A több hetes
várakozás után mindenki
feszült, könnyen
elszabadulnak
az indulatok

A SÍNEK KÖZÖTT...
Egy fiatal marokkói
férfi megégett holt-
teste. Elkéseredésében
felmászott egy vonat
tetejére, és a magas-
feszültségű vezetékét
megfogva végzett
magával

Azért vagyok itt, hogy fotózzak

– Gyere, gyorsan! Gyere! Le kell fényképezned! – kiabálja felém egy fiatal marokkói fiú, miközben fotózom, hogyan fosztanak ki egy segéllyel teli konténert a menekültek. Pakolják, nézegetik a tartalmát. Két rendőr közeledik, de senkit sem érdekel. Esőkabátok százszámra. Nem valami nagy fogás.

– Gyere már! – ismétli a srác, és karon ragad.

Ekkor már több napja vagyok Idomeniben, a görög–macedón határon. Teljes a káosz. A több hete ittragadt menekülteknek fogy a pénze, kevés az étel, nem tudják, meddig kell még várniuk. December 3. van (húgom születésnapja), és hideg, több ezren sátraznak a szabadban. A békés, táborozós hangulat pillanatok alatt csap át verekedésbe, kódoválásba. Tegnap egy ételosztó standot rohantak meg, megunva a többórás sorbanállást. A nők nem mernek beállni a sorba, mert a férfiak zaklatják őket.

Szírek, afgánok és irakiak elméletileg szabadon kelhetnének át a határon, de az ottragadt, túlnyomórészt pakisztániak és irániak botokkal és kövekkel kergetnek el mindenkit, aki megpróbál az átkelő közelébe menni. Üzenik: vagy mindenkit átengednek, vagy senkit! Teljes az örület, az emberek kezdenek megbolondulni.

– Mi történt? – kérdezem kevés franciatudásom segítségével a marokkói fiút.

– Egy férfi megégett – válaszolja, és megy tovább a vonatállomás felé.

Pár napja történt egy hasonló eset. Egy szintén marokkói srác át akart mászni a vonat tetején, de megrázta a magasfeszültség, súlyos égési sérülésekkel vitte el a mentő.

– Mennyire súlyos?

– Meghalt.

– Baleset?

– Öngyilkosság.

Körülbelül 50 méterre tőlünk egy csapat férfi álldogál egy szerelvény mellett. Középen valami füstöl. Nagy levegőt veszek, ahogy közeledünk, próbálok felkészülni a látványra. Ahogy meglátnak, kiabálnak, hogy menjek, fotózzam le.

– Ez az eredménye ennek! – üvölti az egyik fiatal férfi. – Itt döglünk meg mind – folytatja, magából kikelve.

Azért vagyok itt, hogy fotózzak. Azért vagyok itt, hogy lefényképezsem, ami itt történik – ismétlgetem magamban. Próbálok nem elkalandozni, fókuszálni és a kompozícióra, árnyékokra, színekre, helyes expozícióra

koncentrálni. Majd ráérek később elmélkedni, ledöbbedni. Itt és most az a dolgom, hogy fotózzak – jár az agyamban. Eszembe jut, hogy nem lehet a kép túl konkrét, mert akkor sehol sem lehet használni.

A ruha teljesen leégett a szerencsétlenről, csak a cipői vannak rajta. Kicsit hátralépek, próbálok kitakarni az intimebb testrészeket. Lassan megérkeznek a rendőrök, az elsősegélyesek és a többi fotós. Én lépek, nincs már mit fotóznom. A képeket visszanezve, alig csináltam valami használhatót...

*Próbálok nem elkalandozni,
fókuszálni és a kompozícióra,
árnyékokra, színekre, helyes
expozícióra koncentrálni.
Majd ráérek később elmélkedni,
ledöbbedni.*

BALKÁNI HATÁRSÁV
Idomeniben ragadt
menekültek próbálnak
átjutni a görög
rendőrsorfalon, hogy
a macedón határ
közelébe jussanak

JORDÁNIA

Ali, Huda nevű lánya és felesége, Szamah nézi,
ahogy a nagybácsi Dzsászimmal játszik.
Aleppből menekültek Jordániába, de a háború
után vissza akarnak térni Szíriába.
Napjainkban Jordánia a menekültek fő befogadóhelye.
A harcok kitörése óta 1,5 millióan érkeztek ide
– ez több, mint ahányan 2015-ben
az összes konfliktuszónából Európába mentek...
A városnyi méretű zaatari tábort – amely ma
a Közel-Kelet 3. legnagyobb menekülttábor
– 2012-ben nyitották a polgárháború elől biztonságot
kereső szírek számára. Ma 80 ezren élnek itt,
több, mint a felük gyerek

SIVATAGBAN, BÉKÉBEN

Szíriai kislány biciklizik a család farmján. Több mint egy éve költöztek Jordániába. A férfiak feketén dolgoznak a környéken, a nők a háziállatokat gondozzák és a gyerekekkel foglalkoznak (fent)

NAPLEMENTE UTÁN

Szíriai menekült férfi végzi magrib (naplemente utáni) imáját a Jordán-sivatagban (lent)

KÖZEL-KELETI HATÁRVIDÉK

Szíriai gyerekek játszanak a szír-jordán határ közelében. Családjuk (kb. 50 fő) a Jordán-sivatagban épített új otthon magának (fent)

JORDÁN-SIVATAG

Szír család ül az általuk épített házban a Jordán-sivatagban, nem messze a határtól. Engedélyt kaptak, hogy az USA-ba mehessenek, de inkább itt maradtak (lent)

PH
00

Közéleti Fotográfia Magazin

Cikkünk a Phoo Magazin
együttműködve jött létre
www.phoo.hu

BUDAPEST
Wian férjével, Szulejmánnal és három gyerekükkel a budapesti jezsuita rendházba költözhetett be ideiglenesen. Irakból menekültek el, fél évet voltak Németországban, majd onnan kitoloncolva Bicskére kerültek

A Jordán-sivatag

– Hat hónapos volt a gyerekünk, amikor meghalt Aleppo mellett egy vegyi támadásban – meséli Szamah, majd rövid, de annál nyomasztóbb csend után folytatja: – De tudod, még mindig három gyerekem van. Ali néha olyan,

mint egy gyerek – mondja és rámosolyog a férjére. Ali harmincas éveiben jár, bajszos, vidám arcú. Samah-val és lányukkal, a hatéves Hudával egy éve menekültek el Szíriából. Kisfiuk, Dzsászim már itt, Jordániában született.

– Mi hiányzik a legjobban otthonról? – kérdezem őket.

Először Ali válaszol:

– A szüleim. Hónapok óta nem tudom, mi van velük. Annyit tudunk, hogy kevés az élelem, és már jó ideje az állatok után maradt tápot eszik.

– Nekem a békés hétköznapok, a farmuk – folytatja Szamah. – A család nőtagjaival együtt ápoltuk a rózsákat, reggelente kávéztunk, beszélgettünk. Boldog voltam, és biztonságban éreztem magam.

– Sok mindent elvehetnek tőlünk, szinte mindent – mondja Ali. – A hitet és a reményt viszont nem. Van két gyerekünk, akiket szeretnénk iskolába járatni, hogy többet tudjanak, mint mi. A jobb életnek legalább a lehetőségét szeretnénk megadni nekik. ☺

Mi hiányzik a legjobban otthonról?

– A szüleim. Hónapok óta nem tudom, mi van velük.

Annyit tudunk, hogy kevés az élelem, és már jó ideje az állatok után maradt tápot eszik.

BICSKE
Tornaterem a menekülttáborban. Ha a tábori barakkok megteltek, kénytelenek voltak itt elszállásolni a menedékstátuszt kérőket (balra)

MEGÉRKEZÉS, BUDAPEST
Szulejmán viszi a család bőröndjeit új otthonukba (fent)

⊕ SZÖVEG ÉS KÉP: SZIGETI-BÖRÖCZ FERENC

MESÉL AZ ERDŐ ÚTBA SŰRÍTETT TÖRTÉNELEM

A Visegrádi-hegységben, a Két-bükkfa-nyereg közelében, az avarban fekve próbálom lefényképezni a Római úton található egyik követ, amelybe fél-reérhetetlenül vályút mélyítettek az évszázadok során a szekerek. Lenyűgöző látvány, szívdobbantó érzés: mintha magával a történelemmel találkoznék az erdő közepén! Lelkesedésemet szemmel láthatólag nem is érti pár terepfutó, akiknek valószínűleg én magam is csak egy pluszakadály vagyok

Erdei-mezei ösvényeket, szekérutakat járva gyakran ábrándozom el azon, vajon kik, milyen emberek járhattak előttem, milyen sorsok keresztezték itt egymást, milyen titkok rejtőznek az út mentén? A legtöbb esetben persze csak a fikció adhat választ erre, ellenben számos, a történelemtudomány vagy csak a színhagyomány által megnevezett ősi ösvény és turistaút az útba és időbe sűrítve villantja fel egy-egy tájegység történelmének érdekes epizódjait, a tájegység karakterét.

Ókori nyomvonalon

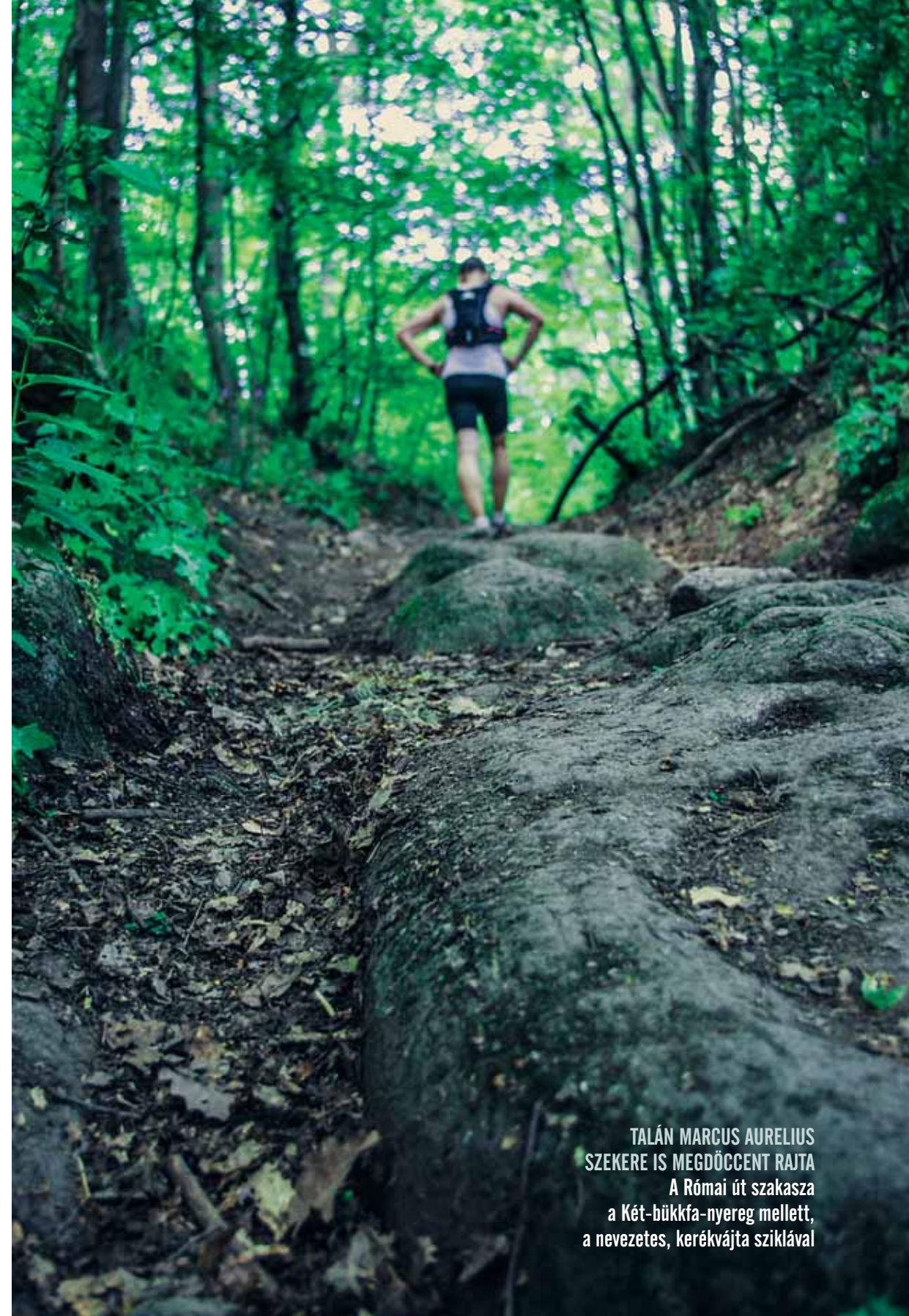
Azt például biztosan tudjuk, hogy a dunai límes mentén, az őrtornyok és települések között a rómaiak kiterjedt úthálózatot építettek, s a tudatosan tervezett, legtöbbször alapozott, sőt, sok esetben burkolt utak nyoma nemcsak légi felvételeken látszik a szántóföldeken végighúzó, szétszántott kavicsos sáv formájában, hanem több helyen, például az Esztergom melletti Hidegtelek-kereszt oldalában közvetlenül látható maga az út is. Sőt, hadiútrendszer hálózta be a Pilit és a Visegrádi-hegységet is, amely gyors csoportmozgást tett lehetővé a barbárok által támadott Duna-szakaszok között. Azt is tudjuk, hogy Marcus Aurelius a solvai (Esztergom) táborban írta meg híres elméleteit, biztos járt tehát azon az úton is, amely Aquincumot kötötte össze Solvával, s átvezetett a Két-bükkfa-nyergen. Ennek egy szakaszát a térkép Római útként jelöli, ahol egy-egy ponton a laikus, de figyelmes szemlélő is felfedezheti a régi korok egyedülálló nyomait. Még az sem kizárt tehát, hogy Marcus Aurelius szekere is megdőccent azon a kövön, amelyet lefotóztam.

A híres Borostyánút Szombathely környékén rekonstruált, egyedülálló módon megmaradt szakaszain túl rómaiak nyomát (is) taposhatjuk többek között a Nagykovácsiból Perbál felé vezető, már a római kereskedők által is használt Fehér úton, vagy Piliscsév határában, ahol a Szent Orbán-szobor alapjául szolgáló római határkő arról tanúskodik, hogy egykor itt futott az Aquincum–Brigetio (Szőny)-útvonal.

Marcus Aurelius a solvai (Esztergom) táborban írta meg híres elméleteit, biztos járt tehát azon az úton is, amely Aquincumot kötötte össze Solvával, s átvezetett a Két-bükkfa-nyergen

LÉGIÓK KOPTATTÁK FÉNYESRE
Római út maradványa Aquincumban

**TALÁN MARCUS AURELIUS
SZEKERE IS MEGDÖCCENT RAJTA**
A Római út szakasza
a Két-bükkfa-nyereg mellett,
a nevezetes, kerékvájta sziklával

HAZÁNK LEGRÉGEBBI VÍZDUZZASZTÓ KŐGÁTJA a Tokaji-hegység mélyén, az Ósva-völgyben. Jóval később, Telkibánya bányászati aranykorának leáldozásával, az itt található erdők feltárására épült meg a kisvasút, amelynek nyomvonalán ma az ún. Hatvanasi út kanyarog

Középkori ösvények

Nehezebb helyzetben van a történelemtudomány a középkori utakkal: mivel a római településhálózat gyökeresen különbözött a középkoritól, a római utaknak később csak ritkán, legfeljebb egyes szakaszait használták közlekedésre. A tervezett, tudatosan épített római utakkal szemben a középkori utak legtöbbször egyszerűen kitaposott, kijárt földutak voltak, nyomvonaluk dokumentálásához az ásások, terepbejárások mellett számos egyéb forrás (településnevek, korabeli oklevelek és térképek vizsgálata) bevonása szükséges.

Legjellegzetesebb, s talán legismertebb középkori utunk a Bakony rengetegén vezet át. A Bakonybél környékén rekonstruálható, 1702-ben épült Barátok útja a béli monostort kötötte össze anyaintézményével, a pannonhalmi főapátsággal. Az út misztikumát nemcsak a gyönyörű bükkerdő „katedrális”, hanem az út mellett található, Közép-Európa legnagyobb halomsírmezőjének számító Százhalom is fokozza.

A tervezett, tudatosan épített római utakkal szemben a középkori utak legtöbbször egyszerűen kitaposott, kijárt földutak voltak, nyomvonaluk dokumentálásához az ásások, terepbejárások mellett számos egyéb forrás bevonása szükséges.

Célszerű utakon

A hagyomány által megőrzött elnevezések leggyakrabban az utak egykori használatára vonatkoznak.

A térképeket böngészve azonban nem kell történelemtudósnak lennünk ahhoz, hogy rájövjünk, egy-egy út honnan is kapta nevét, hiszen a hagyomány által megőrzött elnevezések leggyakrabban az utak egykori használatára vonatkoznak.

A nem is oly régen még sokkal szélesebb körű állattartásra utaló nyomok a térképen (országszerte jellemzően) csordaút vagy hajcsárút névvel jelölt faluszéli utak. Szintén a mezőgazdasági használatot jelzik a sok helyütt megtalálható malomutak: a ma is jó minőségű erdei járatok a „száraz” falvakat kötötték össze a bővizű patakok mellett üzemelő malmokkal. Elsősorban középhegységeinkben lelhetjük meg a szénahordó utakat: ezek a falvakhoz tartozó egykori kaszálórétkezekhez vezetnek.

A kereskedelmi utak nyomaira is gyakran rábukkanhatunk Kárpát-medence-szerte. A kinyomozható vásár- és postakocsiutak, egykori országutak mellett a sóutak például a só középkorban betöltött igen jelentős gazdasági szerepét villantják fel. És természetesen sok helyütt találkozhatunk borhordó utakkal is. Alighanem a legismertebbek a Kárpátok hágóin Tokaj irányából Lengyelország felé tartó utak, hiszen a déllengyel városokban volt a tokaji bor egyik legnagyobb piaca, míg számos város az árumegállító jogának és a tokaji bornak köszönhetően gazdagodott meg a középkorban. Több galíciai városban (pl. Gorlice, Biecz) még ma is „Magyar utcának”, azaz Ulica Węgierskának nevezik a délre kivezető utat... De a napjainkban már nem elsősorban boráról ismert Dunakanyarban, egészen pontosan Kosd mellett, a Naszály oldalában is vezet Borhordó út, melyen lovas kocsik szállították egykor a bort a dunai berakodás, illetve közvetve a bécsi piac irányába.

A legtöbb erdei út múltja mégis az iparhoz, a bányászathoz, s leginkább a fakitermeléshez kapcsolódik. A Vértesben álló egykori erdőtelep, Kőhányáspuszta és a mellette található Kő út neve sokat elárul a hely múltjáról.

FEHÉR SZÍNÉRŐL KAPTA A NÉVÉT a Nagykovácsi és Perbál között haladó Fehér út, a dolomitba taposott járat (lent)

Vasutak mentén

Az 1867-es kiegyezést követő gazdasági fellendülés nyersanyagigényének fedezése, az értékes faállomány kitermelése érdekében a 19. század végén és a 20. század elején számos rönkszállító – kezdetben lóvontatású – kisvasút épült középhegységeinkben. A kivágott, vagy éppen kíméletlenül tarra vágott erdőrészek faanyagának elszállítását követően a vágányokat felszedték és áttelepítették egy másik völgybe. A megmaradt, elegyengetett nyomvonalakat a későbbiekben jórészt az erdei, erdészeti földutak építéskor hasznosították. Hegyvidékeinken sok hasonló földutat találunk, az egyenes, szép útvonalvezetés mellett a néhány helyen megmaradt hidak is az egykori gazdasági múltrol regélnek (jól kivehető nyomvonal például a Hatvanasi út a Tokaji-hegységben, amelynek vonalán, Gönc és az Ósva-völgy között 1928 körül rakták le a síneket).

Az erdei utak „történelme” sokszor az országos történelem kicsinyített mása. A Diósjenő fölötti Závó nyergén keresztül például már a középkorban is fontos kereskedelmi útvonal kelt át a Kemence-patak völgyébe. A jó adottságú utat értelemszerűen kihasználták később az erdőgazdálkodás során is, erre fűzték fel a hegység belsejébe induló szekérutakat. A mai térképeken is sok hasonló, névvel ellátott, jó minőségű egykori szekérutat találunk országszerte. Az ősi út Diósjenő felől Závóra szerpentinező makadámúszakasza pedig már „uradalmi” időkben készült, az utolsó helyi erdőbirtokos, özv. Sváb Sándorné építette az 1920-as évek második felében. Ebben az időben itt is keskeny nyomtávú vasút vitte le az erdőbirtokon kitermelt fát a rakodóig, majd innen fuvarozták tovább a településekre vagy a vasút irányába. A Závóra tartó, ősi út aztán az első bécsi döntést követően fontos hadászati útvonallá vált, szükség mutatkozott egy jól járható műútra a térségben. Olyannyira, hogy a ma Hadiútként is ismert műút két hét alatt készült el – több ezer ember munkájával.

A kivágott, vagy éppen kíméletlenül tarra vágott erdőrészek faanyagának elszállítását követően a vágányokat felszedték és áttelepítették egy másik völgybe.

ESZTERGOM ÉS A DUNA A HELEMBAI-HEGYSÉG FELŐL

A Duna vonala, az egykori dunai limes mentén, az őrtornyok és települések között a rómaiak kiterjedt úthálózatot építettek. Nemcsak az őrtornyok és egyéb épületek, de maga az egykori út is számos helyen rekonstruálható

(jobbra)

AZ EGYKORI BORSZÁLLÍTÓ ÚT MENTÉN

Tél végi táj az Alacsony-Beszki-dekben, Nowica határában (Lengyelország)

TREND FM
RÁDIÓMAGAZINOK ÉS MŰSOROK
CSÜTÖRTÖKÖNKÉNT 16.35-KOR
A rádióban vendégünk a témáról:
SZIGETI-BÖRÖCZ FERENC
Korábbi műsoraink meghallgathatók:
www.trendfm.hu

A 20. század lenyomata

A grófok és erdőuradalmak korát sok-sok út neve idézi meg napjainkban is. Ha már a Börzsönyben járunk, itt van például a hasonló nevű vadászkastélyba vezető Wenckheim út, ami azért is érdekes, mert egyedülálló módon gr. Wenckheim József még kis leszállópályát is építtetett repülőgépjének a Csurgó-fejezet-hegy lapos tetején.

Diósjenő fölött egy másik érdekes névvel találkozunk: Ételhordó út. A község utolsó földesurának özvegye, Herzog Irén az egykori nyír-réti kastélyban töltötte a vadászidényeket, s Diósjenőből ezen az úton hordták fel társasága számára a friss ételeket... A sokatmondó zempléni Ínséges utat pedig a gazdasági világválság idején építtette gróf Károlyi István, aki így biztosított munkalehetőséget a környékeliek számára. Előírása szerint minden család egy főt adhatt az építkezéshez.

Az elmúlt évtizedekben is születtek érdekes, korokról sokat mesélő utak. Sopron felett több helyen ma is járható az egykori határzár nyomvonala, amely

A sokatmondó zempléni Ínséges utat a gazdasági világválság idején építtette gróf Károlyi István, aki így biztosított munkalehetőséget a környékeliek számára.

szürke katonabakancsok és a legkülönbözőbb, itt fordulópontra vevő emigránsorsok történetét eleveníti fel. Kesztyűc felől a Postás út vezet Pilisszentlélekre: egészen az 50-es évekig ugyanis ezen a gyalogúton járt a mindenkor postás (legutoljára Bodacz István, külterületi kézbesítő). Ma már közúton érkeznek a postai küldemények, de a gyalogút ma is viseli eredeti nevét.

Legendák nyomában

Visegrád fölött találjuk a Király utat: a hagyomány szerint erre jártak a királyok a középkorban a Fellegvárból a kékesi vadászlak (Pilisszentlászló) érintésével Budára, Mátyás nyéki vadászkastélyába. A Bükk ma is híres útja a Török út. A Bükköt Egerből Diósgyőr irányába átszelő öszvérutat állítólag a törökök készítették a vadonban. Az egykori somogyi betyárok világát őrzi a Zselic rengetegében megbújó, az előbbiekkal ellentétben azonban nem beazonosítható Betyárok útja, amely annyira titkos volt, hogy csak a szeretett-félt betyárok ismerték. A Diósjenő fölött található Törökasszony útja pedig a Nógrád várát Drégellyel összekötő török hírvivőről kapta a nevét.

Király út: a hagyomány szerint erre jártak a királyok a középkorban a Fellegvárból a kékesi vadászlak (Pilisszentlászló) érintésével Budára, Mátyás nyéki vadászkastélyába.

KI TUDJA, HÁNY TITKOT REJT?
Erdei út a Bükkben (balra)

HAVAS ÖSVÉNY A TÉRY ÚT MELLETT
a Visegrádi-hegységben (lent)

Nagy nevek őrzői

Az utak „névadóinak” sora hosszan folytatható lenne az út tartóközetének, vagy az ahhoz kapcsolódó földrajzi jelleg (pl. horhos út) megnevezésétől a pilisi Feketehegy északi oldalában húzódó, erősen meredek Háromszáz grádicson át híres turisták neveit viselő utakig.

Ez utóbbiak az elmúlt évtizedek szintén érdekes epizódjairól adnak hírt. A Pilis és a Visegrádi-hegység egykor legfontosabb turistaútja Klotildligetről indult Pilisszentkereszten és Dobogókőn át Dömösre. A Dobogókő–Dömös közötti szakaszt 1917–18-ban hidakkal, pihenőhelyekkel, emlékművekkel és szertartásokkal turistásétánnyá alakították, s később dr. Téry Ödönről nevezték el. Ma megkopottságában is hirdeti letűnt idők varázsát, a magyar turistáskodás aranykorát. Az 1873-ban, Európában ötödikként létrejött Magyarországi Kárpát Egyesület bölcsője ugyan a Magas-Tátra volt, de a hamar országossá terebélyesedő szervezet Budapesti Osztályának létrehozását éppen itt, Klastrompusztán határozta el többek között Téry Ödön és Thirring Gusztáv, a helyi természetjárás kialakításáért itt születtek meg az első lépések.

A turistáskodás dicső múltját eleveníti fel a Budai-hegység több pontja is, így például a Szép-völgyből az Árpád-kilátón át Hűvös-völgybe vezető, a híres Oroszlán-sziklát is érintő Glück Frigyes út. A Svábhegyi Egyesület egykori elnöke, aki az Erzsébet-kilátó megépítését is kezdeményezte, saját(!) költségén építtette ezt a pompás turistásétányt, amely ma futók és hegyikerékpárosok egyik kedvenc edzőterepe.

A megcsönkített oroszlánnál bámulom az elhúzó méregdrága bicikliket, profi futókat, kutyasétáltatókat, kiránduló családokat. A kontraszt elég nagy, tudván, hogy a közelben pár hajléktalan „nyári szállása” is megtalálható. Pénz van, szerencsére egyre többen járnak ki a természetbe mozogni, ugyanakkor furcsa, hogy turistásétányok építésére manapság csak akkor jut pénz, ha az EU támogatja.

Vajon milyen utakról fognak megemlékezni a jövő térképei napjainkból, amikor a természetben üzött sportok látszólag egyre népszerűbbek? ☺

A GLÜCK FRIGYES ÚT LEGSZEBB, LEGÉPEBBEN MEGMARADT SZAKASZA

a Kecse-hegy sziklás oldalában ma is állja mind a kirándulók, mind az idő kihívásait. Nem úgy, mint a híres Oroszlán-szikla, amelyet ugyan Glück Frigyes élethűbbre faragtatott az út kialakításakor, de 1946-ban az oroszlán fejét ismeretlenek felrobbantották

A turistáskodás dicső múltját eleveníti fel a Budai-hegység több pontja is, így például a Szép-völgyből az Árpád-kilátón át Hűvös-völgybe vezető, a híres Oroszlán-sziklát is érintő Glück Frigyes út.

Olvass újságot határokon kívül!

Azonnal elérhető online lappiac

 DIGITALSTAND

digitalstand.hu

⊕ SZÖVEG ÉS KÉP: KARANCSI ZOLTÁN

KOBOLD-VÖLGY

MENETELŐ, MEGKÖVESEDETT HADSEREG

A Colorado-fennsík formavilága bővelkedik különleges alakú, meglepő alakzatokban – s ezek jócskán megmozgathatják képzeletünket. Utah sivatagi „játsszótere”, a Kobold-völgy kő-gnóm lakói (a helyiek nevéen hoodoo-k) a szerkezeti mozgások, valamint a víz- és szélerózió szülöttei. A talapzaton egyensúlyozó, középen elvékonyodó nyakból, tetejükön lekerekített kalapból álló képződményeket gombasziklákként is emlegetik, s az emberi fantáziának köszönhetően kapták a „goblin”, vagyis – a germán mondakörből átvett – „kobold” nevet

Az őslakos indiánok, akik először járták e területet, és kópírásokat is hagytak a közeli San Rafael-sziklán, nagy valószínűséggel már ismerték e furcsa völgyet. Később, az 1800-as években az elkóborolt jószágait kereső pásztorok voltak itt az első fehér amerikaiak. Aztán az 1920-as években Arthur Chaffin, a közeli Colorado folyón üzemeltetett komp tulajdonosa bukkant rá újra a völgyre, miközben társaival új utat keresett Cainville-ből a Green folyó felé. A földmérők elámulnak a völgy furcsa sziklaalakzatain. Chaffin – később visszatérve – végül 1949-ben tárta föl és fényképezte végig a terepet, s el is nevezte Gomba-völgynek.

A hírverés a nagy távolság ellenére is hamar számos látogatót vonzott. 1954-ben az egyre növekvő turizmus miatt Chaffin javasolta a Kobold-völgy vandalizmus elleni védelmét, így – miután sikerült Utah államnak megszereznie a helyszínt – 1964-ben hivatalosan állami parkká lépett elő.

Partra szállt sereg

A 3,5 km hosszú és 800 m széles Kobold-völgy kőalakzatainak teste sok évmillióval ezelőtt született. A középső jura időszak alatt Kelet-Utah (a Kobold-völgygel együtt) medencevidék volt, amely a nyugatra lévő magasföldek és a keletre fekvő Ős-Sziklás-hegység kiemelkedése során jött létre. Az óceán vize észak felől időszakosan elöntötte a medencét, beltengert létrehozva. Az iszapkő, az agyagpala és a homokkő – melyekből a Kobold-völgy formái is kialakultak – eredetileg a környező magasabb részekről lepusztult, majd a beltengerben felhalmozódott üledékből keletkeztek. E rétegsor jellegzetes tagja az Entrada-homokkő, valamint a rá települt Curtis-formáció, melynek megkövesedett homokfodrai mutatják, hogy az

egykori óceánparton jelentős méretű tengerszint-ingadozás és hullámtevékenység játszódtott le.

A késő jura időszakban a tenger teljesen visszahúzódott, de a szárazulaton kialakult folyamrendszerekben folytatódott az üledékek lerakódása: lényegében egy táblás vidék jött létre, amely mintegy 10 millió évvel ezelőtt – immár a mai Colorado-fennsíkként – kiemelkedett. Az emelkedés hatására felerősödött az eróziós tevékenység, ami feltárta a völgyet, és a mállással együtt kifaragta e bizarr sziklacsoportot.

Ahogy körülnézünk, láthatjuk, hogy a koboldok serege miként bontakozik ki a homokkőből – leginkább a völgytalpon.

**SŐTÉTBEN
NE FUSSUNK ÖSSZE!**
A homokkő és iszapkő rétegek eltérő lepusztulása, mállása létrehozta bizarr állatfejek

MATT
A völgy bejáratát a terület jelképévé vált, három óriás sakkfigura űrzi (jobbra)

A VADLÓ
A magányos szikla üledékes rétegei közül az alsó Entrada-homokkőből képződtek a völgy koboldjai

HOMOKKŐ-ÚTVESZTŐ
A természetes gombák mezejének labirintusa megnehezíti völgytalpi tájékozódást (előző oldalpár)

Koboldföldön

A koboldok kialakulása a sziklafalak feldarabolódásával kezdődik. Az Entrada-homokkőben lévő hasadékok vagy törésrendszerek teszik lehetővé a kőzet hatékony lepusztulásának megindulását. A rések egymást keresztezve metszik a formák éleit és sarkait, növelve a fajlagos felület-térfogat arányt. Az így létrejött, törésekké tagolt felület kevésbé tud ellenállni a szélnek-víznek. A folyamatos koptatás tovább szélesíti a töréseket, szikladarabokat választva el a faltól, melyekből különleges bábúk, hoodoo-k formálódnak ki. Mindebben ráadásul nagy szerepet játszhat a kőzetben összecementálódott ásványok és a homokszemcsék mennyisége, egymáshoz viszo-

nyított aránya is, hiszen befolyásolja, hogy a kőzet mennyire képes dacolni az erózióval és a mállással.

A homokkőbe ágyazódott agyag- és iszapkő lepusztulása sokkal gyorsabb, mint a keményebb, ezáltal ellenállóbb homokkőé. A kőzetrétegek különböző mértékű lepusztulása miatt homokkőpadok alakultak ki, s a kemény anyag gyakran „sapkaként” védi az alatta lévő puhább rétegeket, de végül aztán e fejedő is elpusztul. Ezután az

KOBOLDFORRÁS

A gombamező mögött a sziklafalból ma is újabb koboldok születnek

erózió felemészti a puhább kőzeteket is, kisebb-nagyobb halmokat hátrahagyva.

A naplemente előtti lágy fények és a mély árnyékok között állatok formáit, emberi karikatúrákat és fantasztikus alakzatokat vélhetünk látni, melyek szinte elevenen bukkannak elő a kövek közül. Ezért mondhatjuk, hogy a Kobold-völgy nemcsak egyedülálló földtani, hanem egyfajta meditatív élményt is nyújthat.

SZELÍD ÁBRÁZAT

Egy megszeppent kobold toporog a völgy alján (jobbra lent)

Ha dől a lény...

Néhány éve különös hír járta be a sajtót. 2013 októberében a völgy kempingjében táborozó három cserkészvezető ledöntött egy finoman egyensúlyozó hoodoo-t. Azt állították, hogy veszélyesen megdőlt, és csak meg akarták akadályozni, hogy a park látogatói megsérüljenek, ha mégis ledőlne. Tetűkről videót készítettek, amit a Facebookra is feltöltöttek... A ledöntött hoodoo kiformalódása mintegy 20 millió éve kezdődött, míg annak a kőzetnek a kora, amiből kialakult, 165 millió évre nyúlik vissza. Az elkövetőket végül bíróság elé állították, vádat emeltek ellenük szándékos rongálás, állami tulajdon elpusztítása miatt. ☹

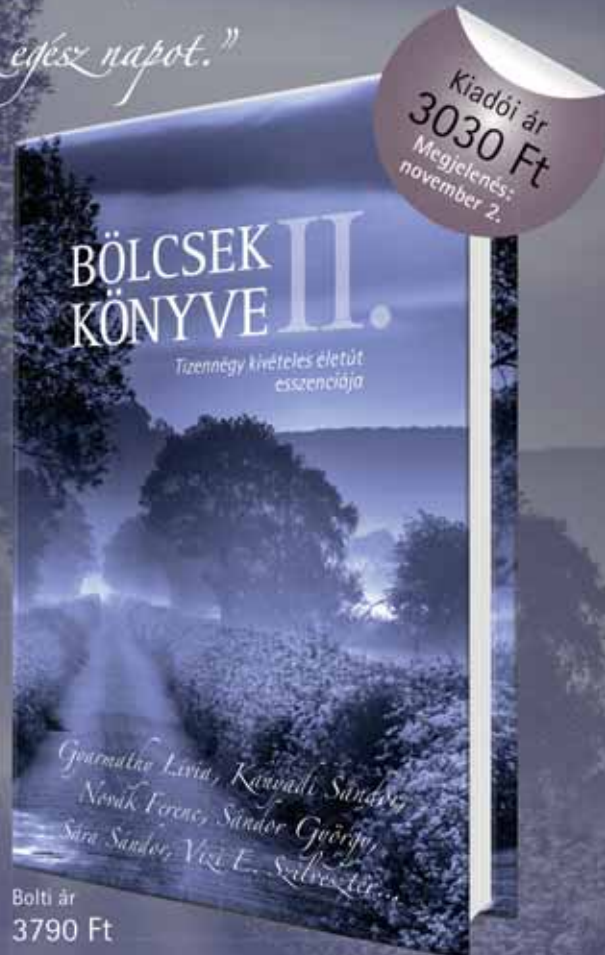
BÖLCSEK KÖNYVE

Tizennégy kivételes életút essenciája

II.

„Ha egy nap nem nevettünk,
eltékoztunk az egész napot.”

Nagy sikert
interjúkötetünk
folytatásában 14
olyan emberrel
beszélgettünk, akik
közös nevezője
a teljesítmény
és a hitelesség.
A legilletékesebbektől
érdeklődtünk tehát
arról, hogy mi
mindenre tanít a
közelmúlt történelme;
ki miként próbált
helytállni a mégoly
emberpróbáló
időkben, vagy éppen
miért a dolgokról való
lemondás a bölcsesség
egyik ismérve.

Kiadói ár
3030 Ft
Megjelenés:
november 2.

Bolti ár
3790 Ft

A KÖTET BEMUTATÓJÁT
NOVEMBER 10-ÉN 18 ÓRAKOR TARTJUK
A BUDAPEST MUSIC CENTERBEN.
RÉSZLETEK ÉS JELENTKEZÉS
A RENDEZVÉNYEK.VALASZ.HU OLDALON.

hetiválasz
k · i · a · d · ó

RENDELJE MEG 20% KEDVEZMÉNNYEL A KIADÓTÓL!

1027 Budapest, Horvát utca 14-24. Telefon: (06 1) 461-1400

MEGRENDELHETŐ: KONYV.VALASZ.HU

Autógumi

16 970 Ft
Carfix

**A magazinok
olvasói vásárolnak***

*A fizetős magazinok olvasói közt felülreprezentáltak a magas, azaz A és B Esomar-státuszú vásárlók.
(Forrás: TGI 2015, Esomar AB célcsoportindexe: 122.)

A **FÖLDGÖMB** kiadója a
Magyar Lapkiadók Egyesületének tagja

MAGYAR LAPKIADÓK EGYESÜLETE

IMAGINARIUM JÁTÉKBOLT A MAMMUT II-BEN

ÉS MÁR AZ ARÉNÁBAN IS!

KÖZELEDIK A KARÁCSONY!
EZZEL A KUPONNAL

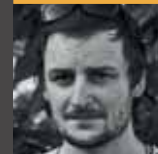
20% KEDVEZMÉNYT
KAPSZ KEDVENC JÁTÉKODRA!

Imaginarium
JÁTÉKBOLT
VILÁGJOBBÍTÓ JÁTÉKOK

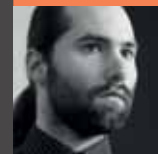
SZERZŐINK

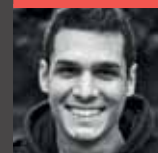
Devecseri Anikó építőmérnök, korábban a VÁTI, jelenleg a Lechner Tudásközpont vezető térségi tervezőjeként 1997 óta foglalkozik területi tervezéssel, amely során Magyarország településeit statisztikai adatokon keresztül is vizsgálja

Fekete István (1986) fotóriporter, szerkesztő. Idén végzett a MŰOSZ Bálint György Újságíró Akadémia fotóriporteri szakán. Érdeklődési területe a sport és a társadalom kapcsolata

Francics László (1984) építészmérnök, fotográfus, egyetemi oktató, a Magyar Csillagászati Egyesület tagja. Csillagászati képrögzítéssel 2003 óta foglalkozik, szakterülete az asztrofizikai érdekességek esztétikus bemutatása. A hazai asztrofotós-mozgalom egyik fő szervezője

Hölvényi Kristóf (1991) fotográfus, arab szakon végzett a Pázmány Péter Katolikus Egyetemen. Érdeklődési területe az arab világ és a menekültválság. Jelenleg Libanonban él. Célja, hogy munkáival hidat képezzen az európai és az arab világ között

Jakab Gusztáv (1975) biológus, a Szent István Egyetem GAEK egyetemi docense, az MTA BTK Régészeti Intézetének tudományos főmunkatársa. Szakterülete a Kárpát-medence virágos növényeinek rendszertana, valamint a negyedidőszaki klíma- és vegetációfejlődés

Karancsi Zoltán (1964) geográfus, a Szegedi Tudományegyetem JGYPK Földrajzi és Ökoturisztikai Tanszékének egyetemi docense. Kedvenc kutatási területei a táj- és környezetesztétika, a geomorfológia, valamint az ember környezetátalakító tevékenységének vizsgálata

Kerekes István (1977) tanár, szabadúszó fotográfus. 2012-ben a Nemzetközi Fotóművész Szövetség (FIAP) által adományozott minősítések közül megkapta a FIAP Kiváló művésze legmagasabb, platina fokozatát. Főként szocio-, portré-, valamint természetfotókat készít. Honlap: www.kerekesistvan.com

Ladányi Tamás (1972) asztrofotós, tanár, a „The World At Night” nemzetközi elit fotográfusszervezet tagja. Munkájában a csillagászat és a földrajz kapcsolatának megjelenítésére fókuszál, művészeti aspektusból és tudományos ismeretterjesztés céljából

Rácsi András (1975) meteorológus. Az Eszterházy Károly Egyetem tudományos segédmunkatársa, az Országos meteorológiai Szolgálat veszélyjelző szinoptikusa. Kutatási területei: a meteorológia és az éghajlatváltozás oktatása az alsó tagozatban, a szőlő-klíma, az energiatermelés környezeti hatásai

Szigeti-Böröcz Ferenc (1978) geográfus, település- és területfejlesztő. Városfejlesztési és kulturális kérdések megválaszolásán dolgozik különböző projektekben Európa-szerte

HALÁSZ LEVENTE:

ARAL-ESÉLYEK: VÉGSŐ PUSZTULÁS, VAGY ÚJRAKEZDÉS?

FOTÓ: HALÁSZ LEVENTE

Bár „tradicionális” értelemben a tó és térsége elvesztette turisztikai jelentőségét, az üzvegyszáni oldal mégis az idegenforgalmi ipar egyik igen gyors ütemben fejlődő típusa, az ún. doom tourism (halálra ítélt helyek turizmusa, utolsóesély-turizmus) fontos célterületévé kezd válni. Az Aral-tó medencéjét évről évre növekvő számban keresik fel az utazók, hogy a még meglévő tómaradványokat, valamint a meg gondolatlan, nihilista beavatkozások visszafordíthatatlan következményeit saját szemükkel is lássák.

ERDÉLYI ESZKIMÓ PÉTER:

AGYA-FÚRT ŐSMAGYAROK – ÁRPÁD-KORI AGYSEBÉSEK

Az agyműtét, illetve a koponya feltárása modern korunkban is bonyolult operációnak számít, egy évezrede pedig egyszerűen vérfagyasztó művelet lehetett. Ennek ellenére sokan vetették alá magukat, mert valódi, vagy képzelt betegségeik voltak. A korabeli orvosok pedig gyógyító szándékkal hatalmas léket vágtak a páciensek koponyáján! Az első valódi trepanáción átesett ősrünk koponyáját Érdy János, a magyar régészet egyik úttörője tárta fel 1853-ban, Vereb község határában.

FOTÓ: ERDÉLYI ESZKIMÓ PÉTER

SZILASSI PÉTER:

KŐERDŐ ÉS RIZSFÖLDEK A MAROS PARTJÁN

Hamarosan Celebesz szigetén landolunk, Makassarban, ahonnan az Indonéz-szigetvilág egyik leglátványosabb mészkővidékét, a Rammang Rammang-toronykarsztot célozzuk meg. Decembertől februárig több eső esik itt havonta, mint nálunk egy teljes év alatt... A helyi Maros koránszem a Tisza mellékfolyója, viszont itt is lomhán, széles ártéri síkságon kanyarog. Néhány perc alatt megalkunduk a helyiekkel, és máris a folyó egyik mellékágán pöfög velünk kis motorcsónakunk.

FOTÓ: SZILASSI PÉTER

ALAPÍTVÁ: 1872

1112 Budapest, Budaörsi út 45.
Telefon: (1) 231-4040.
Fax: (1) 231-4045
Honlap: www.foldrajzitasasag.hu
E-mail: info@foldrajzitasasag.hu

Elnök: Dr. Gábris Gyula
Alelnökök: Dr. Kovács Zoltán
Dr. Michalkó Gábor
Főtitkár: Dr. Mari László
Ügyvivő: Heiling Zsolt
Titkár: Eröss Ágnes

Szakosztályok:
Biztonságföldrajzi és Geopolitikai Szakosztály, Expedíciós Szakosztály, Társadalom- és Gazdaságföldrajzi Szakosztály, Hegymászó Szakosztály, Oktatás-módszertani Szakosztály, Egészségföldrajzi Szakosztály, Természetföldrajzi Szakosztály, Térképészeti Szakosztály, Turizmusföldrajzi Szakosztály, Földrajztanári Szakosztály

Területi osztályok:
Bakony-Balaton-vidéki Osztály (Veszprém)
Borsodi Osztály (Miskolc)
Debreceni Osztály
Dél-dunántúli Osztály (Pécs)
Duna-völgyi Osztály (Szekszárd)
Eger-Bükk-vidéki Osztály
Gyöngyös-Mátra-vidéki Osztály
Kisalföldi Osztály (Győr)
Kiskunsági Osztály (Kecskemét)
Közép-dunántúli Osztály (Székesfehérvár)
Körös-vidéki Osztály (Békéscsaba)
Nyírségi Osztály (Nyíregyháza)
Nyugat-magyarországi Osztály (Szombathely)
Szegedi Osztály
Székelyföldi Osztály (Csíkszereda)
Tolna megyei Osztály (Dombóvár)
Zalai Osztály (Nagykanizsa)

Könyvtár és gyűjteményei:
1112 Budapest, Budaörsi út 45.
Tel.: (06-1) 309-2600/1443
(2015. november 15-től határozatlan ideig zárva tart.)

Az éggömböt tartó Atlasz a Magyar Földrajzi Társaság védjegyként bejegyzett jelképe

Lapalapító (1929):
Dr. Milleker Rezső

Az új sorozat újraindítói (1999):
Dr. Nemerkenyi Antal és Farkas Péter

1929–1933, felelős szerkesztő:
Dr. Milleker Rezső

1934–1944, szerkesztők:
Dr. Baktay Ervin és Dr. Kéz Andor

1999–2005, főszerkesztő: Dr. Nemerkenyi Antal

2005–2006, főszerkesztő: Dr. Vojnits András

2006-tól főszerkesztő: Dr. Nagy Balázs

Nágák
elefántok
madarak
Viseletek Délkelet-Ázsia
szárazföldi térségéből

2016. szeptember 30. –
2017. május 1.

Hopp Ferenc Ázsiai
Művészeti Múzeum
1062 Budapest,
Andrássy út 103.

Jack
Wolfskin

AT HOME OUTDOORS

#TeddAzÉleted**Feledhetlenné**

MOUNTEX
A TÜRABOLT